

An abstract graphic design featuring bold, thick black outlines and vibrant colors. The composition includes large, overlapping shapes in shades of red, orange, and yellow, set against a dark blue background. The overall style is reminiscent of mid-century modern or pop art. The text is centered over the design.

BWAZLAZORA

FLOOR BASTEN

Rosa bleef gewoon waar ze was. Niets of niemand kon haar van haar plek op de wereld weg krijgen – zelfs Chave niet, die schaamteloze losbol! – mentaal vastgenageld als ze was op het kruis dat de Xde lengtegraad met de Yde breedtegraad vormde.

1

BWAZLAZORA 3

Rosa was geboren en getogen in herberg De Kruising, de herberg die eerst door haar ouders en later – toen *zij* er met een praatjesmaker vandoor was gegaan – door haar vader alleen werd gerund. Soms, als ze naar hem keek, zijn schouders licht gebogen, zijn ogen afwezig in de verte starend, voelde ze zijn verdriet aan de binnenkant van haar vingertoppen schroeien, totdat het leek alsof haar polsen in brand stonden.

De Kruising was altijd van Rosa's familie geweest, maar heette vroeger De Linde, naar de gelijknamige – toen nog – jonge boom die op de ommuurde binnenplaats was geplant. Deze linde symboliseerde de hoop dat de herberg een langdurige bloei zou kennen. Helaas, zowel de boom als diens naamgenoot kwamen niet tot grote bloei. Totdat Rosa's vader de zaak van zijn vader overnam.

De toen nog jonge Zeno wilde de herberg een grootser, meer ambitieuze uitstraling geven dan zijn eigen achtertuin. Hij ging op zoek en zocht en zocht, totdat hij gevonden had wat hij nodig had. De herberg lag precies op het kruispunt van een lengte- met een breedtegraad. Reizigers van over de hele wereld zouden gemakkelijk hun weg kunnen vinden: als ze eenmaal op de goede graad zaten, hoefden ze alleen nog maar rechtdoor te lopen. Zeno goochelde wat met amuletten en zegende zelf zijn nieuwe uithangbord in.

Niet lang daarna kwamen de eerste reizigers. Ze kwamen niet eens zozeer vanwege Zeno's tovenarij – die werkte misschien alleen in zijn eigen verbeelding – maar meer omdat ze verbaasd waren over de naam van een herberg die in de verste verte niet aan een kruising leek te liggen. Eenmaal binnen bleven ze binnen, want Zeno had wel degelijk magische vingers. Die vingers snipperden uien en knoflook, hakten groenten en kruiden, kneedden deeg en masseerden het vlees zacht. De hele dag stond hij in de keuken te werken en als er gasten kwamen – en die kwamen in steeds groter getale, want Zeno's kookkunsten verwierven wereldfaam – dan stond er altijd iets op het vuur te pruttelen.

Het was de gewoonte van de familie om gasten te vragen iets te schrijven over hun land van herkomst en over hun reis. Totdat Zeno de herberg overnam, waren er door de voorafgaande generaties net geen drie boeken gevuld; Zeno's eigen vader hield meer van jagen dan van bedden verschonen en zijn vaders moeder hield eigenlijk niet van vreemden over de vloer, wat natuurlijk een beetje gek is als je een herberg runt. Vanaf het moment dat Zeno de zaak ging bestieren, moest er elke maand – ook al konden er maar vijf gasten per nacht ondergebracht worden – een nieuw boek aangeschaft worden.

Na een jaar verrichtte Zeno de eerste verbouwing. Hij brak de muur tussen de keuken en de eetkamer uit, zodat een ruime woonkeuken ontstond. Na nog een jaar werd ook de voorkamer bij de woonkeuken betrokken en was de gehele benedenverdieping één grote ruimte. Eén wand werd in beslag genomen door een grote vitrinekast waar het ser-

viesgoed in opgeborgen werd. De wand daartegenover was leeg op een kleine boekenkast en een schouw na. Tussen beide muren stond bij het keukenblok, dat aan de kant van de tuin en de opgaande zon lag, een grote eettafel met zes stoelen eromheen. Verder stonden er een bank, drie fauteuils en een lage tafel. Nadat de gasten hun buik gevuld hadden, verhuisden ze naar het zitgedeelte om te roken en te drinken. Soms zette Zeno muziek op, maar vaker nog hadden gasten hun eigen instrumenten bij zich en werd er tot diep in de nacht gezongen, gespeeld en gedanst.

“Mijnheer, is er nog een plek voor mij hier in de herberg?” vroeg ze tussen twee koffers in op de stoep. Eigenlijk zat De Kruising vol, maar Zeno was op slag verliefd, dus at hij zelf die avond staand aan het keukenblok. Toen ze zijn sudderlapjes in rode saus, zijn gegratineerde knoflookaardappelen, zijn dikke, stevige brood – nog warm uit de oven en druipend van boter – en zijn gestoofde witte kool met pruimen had geproefd, dacht ze: hmmm, een man die voor me kan koken, precies wat ik zoek. Ze had de liefde in zijn ogen al lang opgemerkt en besteedde er de rest van de avond aan om een slaapplaats in zijn bed te bemachtigen. Ze lachte en draaide een lok om haar vinger en hij, arme sukkel, liep er met open ogen in.

Blij keek hij toe hoe ze de volgende ochtend haar beide koffers uitpakte en in de woonkamer ging zitten met een boek. Vanachter zijn kookpotten zag hij erop toe dat haar glas wijn steeds gevuld was. Avond na avond was het feest en was zij het middelpunt van de be-

langstelling. Ze danste in zwierige rokken en zong ondeugende liedjes waar de gasten om moesten lachen. Haar lange oorbellen bewogen heftig mee in de gesprekken die ze voerde. Ze dronk wijn totdat ze vrolijk in Zeno's verliefde armen viel. Maar toen begon haar buik te zwellen. Vol schaamte verborg ze zich 's avonds in de slaapkamer, de plek waar haar dit grote ongeluk was overkomen. Ongeduldig telde ze de dagen af, misselijk van de geuren die uit de keuken opstegen, ziek van het gelach en gezang dat ze nu, door haar zelfverkozen ballingschap, moest missen. "Schat, je bent mooier dan ooit", probeerde Zeno haar over te halen. Ze had zich om moeten draaien om niet woedend in zijn gezicht te spugen. Toen ze uitgerekend was en de baby maar niet kwam, werd ze bijna gek. Wanhopig begon ze op haar buik te duwen, totdat, na negen dagen, de kleine Rosa het eindelijk begrepen had en zich door haar zwoegende moeder de wereld in liet lanceren. "Hè hè, klein krenge, dat werd tijd ook", waren de eerste woorden die ze hoorde – maar gelukkig niet begreep. Blij dat het achter de rug was, vertrouwde haar moeder haar geheel toe aan Zeno's ruimhartige vaderliefde.

Jarenlang bleef De Kruising het middelpunt van vele reizen. Alleen een nacht in deze herberg bevestigde voor velen dat ze op reis waren. Mensen maakten er ingewikkelde omwegen voor en als ze de herberg volgeboekt aantroffen, overnachtten ze net zo lang in de buurt totdat er een plek voor hen vrij kwam. Er was dan ook een complete toeristenindustrie rond de herberg op gang gekomen. Hotels en campings in de regio floreerden en profiteerden rijkelijk van Zeno's succes. Zeno zelf bleef er heel rustig onder. Hij had zijn herberg, hij had zijn gasten,

hij had zijn Rosa en hij had haar. Zij, daarentegen, droomde van uitbreiding – misschien zelfs wel een franchise! – en van al dat geld dat binnen zou komen. Hij wou er niet van horen: hij zou alles voor haar doen, maar nooit zijn herberg uit handen geven. Gekwetst keek hij toe hoe zij, na hun zoveelste woordenwisseling, boos weg stampvoette. 's Avonds verscheen ze dan weer aan het diner in een nieuwe jurk en was ze weer de vrolijke gastvrouw van weleer.

Reizigers begonnen souvenirs uit hun land mee te brengen. Boeken met foto's van bergen die met hun wit besneeuwde toppen tegen blauwe luchten afstaken. In de oven gebakken en geglazuurde asbakken met grillige lijnen in felle kleuren. Handgerolde, dikke sigaren of flessen met uit fruit getrokken distillaat. Zeno bouwde kast na kast, totdat de hele wand bestond uit volgestouwde planken en een schouw die zuchtte onder het gewicht van dikke boeken en een grote blauwe, aardewerken vaas.

Ongemerkt begon de stemming om te slaan. Steeds minder vaak gingen mensen op reis om daarna naar hun eigen land terug te keren. Zeno's herberg bleef bruisend, maar de verhalen die 's avonds aan tafel werden verteld – en later in de boeken werden bijgeschreven – veranderden langzaam. "Vriend, waar komt u vandaan en waar gaat u naartoe?" vroeg Zeno gewoonlijk aan zijn gasten en het antwoord vertelde steeds vaker over armoede, oorlog en vervuiling. De liedjes na het eten werden zwaarmoediger, druipend van melancholisch heimwee en niet meer vol van verwachtingsvolle nieuwsgierigheid zoals voorheen. Zij

was niet blij met deze ontwikkelingen – ze wilde lachen en dansen en haar rokken laten zwieren – en zat chagrijnig aan de eettafel om daarna vroeg naar bed te gaan. Zeno luisterde wel. Zijn herberg en zijn keuken werden een balsem voor vele wonden.

“Zeno, als je niet wilt uitbreiden, kun je dan in elk geval de prijs omhoog gooien? We kunnen het kamermeisje niet meer betalen en trouwens, ik wil wel wat meer mensen met geld over de vloer hebben. Die armoedzaaiers die jij hier doodknuffelt houden klasse en status buiten de deur.” Hij keek haar verbijsterd aan: “Zie je niet dat die mensen het moeilijk hebben en dat wij iets voor hen kunnen doen, al is het maar voor één nacht? Mensen met klasse en status kunnen hun geld hier overal wel kwijt. De prijs omhoog gooien? Ik ga juist de prijs omlaag doen! Het kamermeisje heeft ons niet nodig, die kan hier overal in de buurt gemakkelijk werk vinden en als we haar ontslaan, kunnen we de kosten in de hand houden.”

“Wie maakt dan de bedden op? Veegt de vloeren dan?” gilte ze buiten zichzelf.

“Jij”, zei Zeno kalm. Hij draaide zich om en liep weg, haar briesend achterlatend.

“IK?” slingerde ze hem na, “Ik heb godverdomme al een kind voor je gebaard!”

Die avond verscheen ze poeslief aan het diner.

“Schat, ik heb even wat rond gebeld en iemand uitgenodigd met wie je volgens mij eens zou moeten praten”, zei ze toen de deurbel ging. Ze

stond op om open te doen en kwam terug met een lange man in pak. Zeno nodigde hem uit aan tafel en vroeg hem, zoals gebruikelijk, waar hij vandaan kwam en waar hij heen ging. De lange man begon te vertellen: "Ik kom uit een land waar iedereen vindt dat alles altijd groter kan. Kijk maar naar de natuur: niets wordt groot geboren om klein te sterven. Integendeel: alles wat klein is, is kwetsbaar en zwak. Zo denken de mensen in mijn land erover en zo denk ik er zelf ook over."

"Goh", zei Zeno, "zo kun je er natuurlijk ook over denken. Zelf denk ik er anders over. Ziet u dit zoutvaatje? Er zitten duizenden, misschien zelfs wel meer korreltjes zout in. Allemaal zijn ze klein, in uw ogen wellicht onbeduidend, maar het grote stuk vlees dat nu op uw bord ligt, zou zonder het zout minder lekker smaken. Groot zijn heeft misschien zijn voordelen, maar het is het kleine dat de smaak toevoegt."

"Een interessante gedachte, mijnheer, vooral als smaak een belangrijke richtlijn zou zijn. Voor mijn volk is dat niet zo. Wij vinden omvang belangrijker. Voor ons geldt het recht van de sterkste. Kijk maar naar de natuur, het is eten of gegeten worden."

"Mijnheer, vergeeft u mij deze onderbreking", mengde iemand zich in het gesprek, "maar voor groei is energie nodig en uw land heeft zelf geen bronnen. Mijn land is rijk aan olie en daarom heeft uw land aan mijn land de oorlog verklaard. Vindt u echter niet, dat het verstandiger zou zijn te groeien tot aan je eigen grenzen? Ik merk dat u een natuurliefhebber bent en graag de flora en fauna observeert om er lering uit te trekken. Vertelt u eens, heeft u al eens een uitzonderlijk grote kolibrie gezien? Of een opvallend grote klaproos met een steel die zucht onder het gewicht van haar bladeren? Ieder schepsel heeft eigen gren-

zen tot waar het kan groeien. Gaat het daar overheen, dan wordt het juist kwetsbaar omdat de verhoudingen niet meer kloppen. Verslaving aan groei creëert afhankelijkheid van energie. Als u zo doorgaat, zal uw land altijd afhankelijk blijven van andere landen."

Met een klap landde de vuist van de lange man op tafel. Terwijl de glazen en het serviesgoed nog na rinkelden, riep hij uit: "Hoe durft u ons afhankelijk te noemen! Weet u wel dat mijn land de grootste voorvechter van vrijheid op deze planeet is?"

"Met permissie, maar nee, dat wist ik niet. Misschien verschillen onze definities van vrijheid wel. Volgens de mijne is het de mogelijkheid om te kiezen, gecombineerd met verantwoordelijkheid voor je keuzes. Ik heb de indruk dat dit laatste in uw definitie ontbreekt. Of wilde u soms beweren dat u, nadat u de laatste druppel uit mijn land heeft geperst, de verantwoordelijkheid voor de armoede van miljoenen mensen wilt dragen?"

"Precies! Dat bedoel ik precies! Uw land wordt bestuurd door een dictator. Na de oorlog zal mijn land een nieuwe regering installeren en de wederopbouw financieren."

"In mijn land is ook een dictator, mijnheer", bracht weer een andere tafelgenoot in. "Komt u mijn volk ook bevrijden? We zijn wel erg arm, maar zullen u immens dankbaar zijn."

"Bemoei u alstublieft niet met dit gesprek, arme man. U weet niet waar het over gaat", schoof de lange man in pak hem terzijde. "Waar was ik? Oh ja, nieuwe regering en wederopbouw financieren."

"Erg genereus van u, mijnheer, maar verwacht alstublieft geen al te grote dankbaarheid. Of wij nu onder een dictator of onder een door u

gekozen regering en wederopbouw leven, vrijheid om te kiezen hebben we in geen van beide gevallen. Het is u dus duidelijk niet om onze vrijheid te doen. En bovendien, als u zo tegen onze dictator bent, waarom heeft u haar dan zo lang aan de macht gehouden? We weten wat uw financiële steun kan doen. We hebben er al onder geleden.”

“U bent inderdaad ondankbaar! Gelukkig verbiedt het feit dat wij met elkaar in oorlog zijn mij nog verder met u te praten.”

Vier paar ogen keken de man geërgerd aan, maar hij negeerde de openlijke vijandigheid die bij het merendeel van zijn tafelgenoten – zij was vol bewondering over zoveel inzicht – tegen hem ontstaan was en richtte zich weer tot Zeno: “U heeft een mooi bedrijf neergezet, mijnheer. Deze herberg getuigt van visie. Wat zou u ervan zeggen als ik u vertelde dat ik wat telefoontjes gepleegd heb en een paar mensen bereid heb gevonden een uitbreiding te ondersteunen met advies en geld? Binnen een paar jaar zult u rijker zijn dan u ooit in uw stoutste dromen had kunnen vermoeden.”

“Rijker dan ik ooit in mijn stoutste dromen had kunnen vermoeden”, fluisterde ze hem gelukzalig na. “Wat moeten we daarvoor doen?” vroeg ze gretig. Hij haalde een stapeltje paperassen tevoorschijn en zei: “U hoeft alleen maar hier te tekenen”, terwijl hij in zijn borstzak naar een pen zocht. Zonder de papieren een blik waardig te keuren, zei Zeno heel kalm: “Nee.”

“Nee?” riepen ze beiden uit. “Waarom niet?”

“Ten eerste: ik ben al rijk. Mijn onafhankelijkheid is mijn rijkdom. Als ik deze papieren teken, bent u de baas. Ten tweede: de kracht van deze herberg is onafhankelijkheid. Daardoor staan mijn deuren voor iedereen open en bent zelfs u, ook al verschillen wij van mening, welkom aan mijn tafel. Hoe kun je onafhankelijkheid franchisen? Vrijheid en ketenen sluiten elkaar uit.”

“Mijnheer! U heeft geen visie!” en: “Zeno! Doe niet zo onredelijk!” riepen ze tegelijkertijd uit, maar Zeno stond op van tafel en liep naar boven om aan te geven dat dit gesprek wat hem betrof afgelopen was. Toen hij de volgende ochtend weer beneden kwam, was zij er niet alleen met de praatjesmaker, maar ook met zijn geld en zijn hart vandoor.

2

BWAZLAZORA 14

Aandachtig luisterde de kleine Rosa elke avond naar de verhalen van de reizigers. De volgende dag, wanneer ze Zeno in de keuken stond te helpen en peterselie fijnhakte voor de marinade, of een pompoen in blokjes sneed voor de soep, vroeg ze haar vader naar de woorden die ze niet begreep.

“Papa, wat is pitalisering?”

“Privatisering? Dat is als eerst iets van iedereen was omdat het in de natuur zat of omdat het met het belastinggeld van iedereen was opgebouwd of gekocht, maar dan door iemand aan iemand anders wordt verkocht aan wie we dan geld moeten betalen als we het willen gebruiken.”

“Wie krijgt dan het geld en wat wordt daar dan mee gedaan?”

“Het geld gaat in het beste geval naar de staat, die dan weer meer inkomen heeft, waarmee ze in het beste geval voor iedereen weer wat terug doet. En in het slechtste geval naar een persoon die daar in het slechtste geval weer meer mee voor zichzelf koopt.”

“Huh? Maar die meneer zei gisteravond dat in zijn land het water gepivi, ehm, gedingest was. Maar water is toch van iedereen? Iedereen heeft dat toch nodig?”

“En daarom kun je er ook veel geld voor vragen en daarom gaan de mensen die er geen geld voor hebben weg uit hun land.”

“Ik snap er niks van”, zei Rosa.

“Ik ook niet”, zei Zeno en hij gaf haar een knuffel.

“Maar papa, hier betalen mensen toch ook?”

“Vroeger wel, maar dat heb ik veranderd. Hier betalen mensen minimaal een ei en twee ons meel, zodat we in elk geval elke dag vers brood hebben, of een taart kunnen bakken zoals vandaag, omdat jij zes bent geworden. Maar mensen brengen meestal meer mee, omdat ze weten dat hun voorgangers voor hen gezorgd hebben en omdat zij willen zorgen voor de reizigers die nog zullen komen. Deze kip, bijvoorbeeld, is wat die meneer die zei dat water in zijn land geprivatiseerd was, heeft meegebracht. Gisteren at hij zelf de varkenslapjes die die ene mevrouw, die vertelde dat ze haar zoon ging zoeken, twee dagen geleden had meegebracht. Deze kip gaan we roosteren, zodat de mensen vanavond weer te eten hebben. Eén kip is niet genoeg, maar gelukkig brengen mensen ook aardappelen en rijst mee, en groente en fruit, en kruiden en zout. De rest halen we uit de tuin. En zo kunnen we vanavond geroosterde kip eten met gepofte aardappelen, gebakken banaan en salade met rijst, ui en bonen. Morgen maken we van de ingewanden van de kip een lekkere soep en de rest van het diner hangt af van wat mensen vandaag meebrengen. Niemand eet dus zijn eigen eten en iedereen eet elkaars eten. Omdat deze herberg mijn privébezit is, kan ik ermee doen wat ik wil en dit is wat ik ermee wil. Privébezit is dus niet per se verkeerd, maar van sommige dingen is het verkeerd om er privébezit van te maken, omdat ze dan niet meer voor iedereen toegankelijk zijn.”

“Papa, wat is geneen gemapituleer?”

“Papa, wat is sjemite oorlogsvoertuig?”

Geduldig legde Zeno uit wat die woorden betekenden, maar meestal was Rosa niet helemaal tevreden over zijn uitleg.

“Dat slaat nergens op!” riep ze verontwaardigd uit toen ze leerde dat zaden genetisch gemanipuleerd én gepatenteerd werden, zodat boeren verplicht waren elk jaar opnieuw zaaigoed in te blijven kopen bij hetzelfde bedrijf. En dat dit bedrijf uit een land kwam dat chemische middelen inzette tegen andere landen, omdat daar planten verbouwd werden waar mensen uit dat ene land drugs van maakten – en drugs, dat was het grootste kwaad op aarde volgens de machthebbers uit dat ene land, die vervolgens de oorlog tegen de plant aankondigden. En dat daardoor de boeren in die andere landen hun grond vernietigd zagen met chemicaliën waar alleen de genetisch gemanipuleerde zaden uit dat ene land tegen bestand waren.

Rosa krabde zich achter haar oren.

“Zijn drugs dan niet gewoon ook onderdeel van de vrije marktwerking waar dat ene land zo prat op gaat? Is dat dan niet gewoon een kwestie van vraag en aanbod? Waarom besluit dat ene land wat wel en niet op de markt terecht mag komen?”

“Nou ja, drugs zijn niet altijd goed voor mensen”, wierp Zeno tegen.

“Kan wel zijn”, haalde Rosa haar schouders op, “maar wie bepaalt wat een slechte verslaving is en waar mensen tegen beschermd moeten worden?”

Terwijl in de omgeving van De Kruising de rijke mensen, die met klasse en status, zich koesterden in de luxe weelde die de nog steeds groeiende toeristenindustrie hen te bieden had, groeide Rosa's ergernis over de kloof die gaapte tussen deze toeristen en de gasten van de herberg. De Kruising werd steeds minder bezocht door rijke mensen, die het niet prettig vonden om met armoede geconfronteerd te worden, en steeds meer door mensen die ook niet van armoede hielden, maar niets te kiezen hadden en daarom hun heil elders probeerden te vinden. De gasten schreven nog steeds in de gastenboeken en Rosa luisterde nog altijd naar hun verhalen tijdens het diner. Ze luisterde en las, totdat haar vingertoppen begonnen te schroeien en ze de verhalen in haar eigen dagboek ging opschrijven tot de vonken ervan af vlogen.

Uit nieuwsgierigheid ging ze wel eens bij de burens op het terras zitten om gasten te vragen naar hun ideeën over mensen en de wereld en zo. Mensen begonnen altijd enthousiast te vertellen over hoe ze succesvol waren geworden – in zaken, in de politiek, in godsdienst, in de wetenschap – maar als Rosa vroeg of al die weelde niet ten koste ging van iemand of iets anders, dan werden de antwoorden algemeen: "Mensen kopen het, dus er is een markt voor", of: "Ik doe wat de mensen die op mij gestemd hebben willen, dus ben ik democratisch", of: "Ik krijg mijn opdrachten van een Hoger iets, dus wat ik zeg en doe klopt altijd", of: "Ik heb een model van de wereld gebouwd en als je daarbinnen gaat rekenen, komt er altijd uit wat ik van tevoren voorspeld had. Mooi hè? En als dat niet zo is, dan pas ik gewoon mijn meetinstrument een beetje aan. Dus kloppen mijn voorspellingen altijd."

Het 'dus' bleef echter altijd onbespreekbaar. Hoe Rosa ook vroeg en vroeg – ze werd zelfs meerdere keren van het terras gesmeten omdat men haar te lastig vond – het 'dus' bleef onverklaarbaar voor haar. Blijkbaar hadden deze succesvolle mensen een eigen logica, een logica die ze niet met haar wilden delen. Niemand van hen trok deze logica in twijfel.

Rosa vroeg wel eens of er ook andere manieren waren om succes te hebben.

“Nee hoor”, zeiden ze dan en ze bogen zich naar haar toe om haar samenzweerderig een geheim toe te vertrouwen, “succes hangt af van de kracht van het 'dus' en het 'dus' wordt krachtiger naarmate je meer succes hebt.”

Triomfantelijk keken ze haar aan.

“En andere mensen dan, die geen succes hebben?”

“Tja, die hebben misschien wel voor het verkeerde 'dus' gekozen.”

“Tja, die zijn lui.”

“Tja, die moeten hun kansen maar grijpen.”

“Tja, natuurlijke selectie hè.”

“Tja, die zijn gewoon niet uitverkoren.”

“Tja, ehm, succes is natuurlijk een schaars goed. Als iedereen succes zou hebben, is succes niets meer waard.”

Meestal begon men Rosa nu echt vervelend te vinden.

“Als ik u goed begrijp, is al dan niet succes hebben dus afhankelijk van jezelf. Maar als jullie door de kracht van 'dus' bepalen wat succes is en hoe je het krijgt, dan kan toch niet iedereen succesvol worden, hoe graag men ook zou willen of hoe hard men ook probeert? Dan is er toch

ergens een hindernis op weg naar succes en die hindernis, dat zijn jullie dan toch?"

"Ga weg, rotkind!"

"Ober? De rekening graag!"

"Jij snap er ook niks van!"

Enzovoort.

Toen Rosa vond dat ze genoeg gehoord had, de kant van de winnaars en de kant van de verliezers – ze had het 'politiek correct zijn' allang opgegeven omdat ze zich daardoor gecensureerd voelde – sprak ze drie dagen niet en dacht ze diep na. Op de vierde dag pakte ze haar dagboek en ging ze schrijven.

Vandaag is mijn vijftiende verjaardag en als cadeau heb ik een ontdekking gedaan. De winnaars van deze wereld, de 'groten der aarde', brengen chaos en gevaar op deze planeet – maar stiekem! – en zeggen dan dat er chaos en gevaar is en dat zij de problemen – die ze zelf veroorzaakt hebben! – wel eventjes zullen oplossen. Ze pikken het recht om te bepalen dát er problemen zijn, wát die problemen zijn en hóe die problemen opgelost dienen te worden, maar ze zorgen er wel voor dat al hun oplossingen nieuwe problemen veroorzaken – en nieuwe verliezers! Maar met die verliezers willen ze niks te maken hebben, want volgens hen hebben die elke mislukking aan zichzelf te danken. Alsof mensen ervoor kiezen om zich dood te werken, hun kinderen te laten sterven of niet te weten waar hun geliefden zijn. Alsof er iets te kiezen valt! Mijn moeder is weggelopen met een praatjesmaker die als motto

'eten of gegeten worden' had en de winnaars, de mensen van de kracht van 'dus', winnen omdat ze dat motto huldigen en winnen en huldigen en winnen. Maar niet omdat dat motto een of ander natuurlijk gegeven zou zijn. Als je eet, doe je dat niet omdat je anders gegeten wordt, maar omdat je honger hebt en zonder eten doodgaat. De natuur is veel méér divers en genuanceerd dan alleen maar 'eten of gegeten worden'. Als je alleen maar eet om niet gegeten te worden, eet je om oneigenlijke redenen andermans voedsel op. Zo wordt het motto vanzelf waar. Maar de koek is op en de planeet is verdeeld. Toch willen ze meer en meer en nu gaan ze voor het etherische, de eeuwige roem, de onsterfelijkheid, een vervuilde en uitgeputte planeet voor de rest als afval achterlatend. Zakenlui worden groot door handel, niet in producten, maar in emoties. Lucht. Politici worden groot door niet voor hun mensen te zorgen, maar door met elkaar te kletsen over internationale verdragen en oorlog. Lucht. Geestelijke leiders worden groot door het hierna maals – een schoner en rijker doorbestaan – voor te spiegelen. Lucht! En wetenschappers? Voor zover het hen alleen te doen is om hun eigen prestige en kennisimperiums zijn het blaaskaken en windbuilen... ook lucht, zucht. De verliezers leven in het hier en nu en worden geconfronteerd met de gevolgen van al dat ijdele gebakkelei en die gevolgen zijn zo aards dat al die omhooggevallen praatjesmakers daar niets mee te maken willen hebben. Ze willen de hemel, niet de aarde; de sterren, niet het gras; de wolken, niet het water; maar bovenal: de goden, niet de mensen. Bah! Ik, Rosa, ben een verliezer! Bij deze beloof ik, Rosa, vijftien jaar oud, dat De Kruising er altijd voor de verliezers zal zijn!

Nu ga ik papa helpen in de keuken, want hij heeft het maar druk met al die verjaardagshapjes.

Ze klapte haar dagboek dicht en huppelde de trap af.

“Lang zal Rosa leven”, klonk het precies drie jaar later weer aan de grote eettafel op de benedenverdieping van herberg De Kruising, terwijl de jarige zorgvuldig de taart verdeelde en de stukken op de bordjes schoof. Zeno en zij hadden de hele dag in de keuken gestaan en een heerlijk maal bereid van puree van aardappelen, selderij en lente-ui, in rode wijn en kruiden gemarineerde en gesudderde kip, broccoli en bloemkool in kaasroomsaus en in sesamolie gebakken asperges, en waar deze taart de feestelijke afsluiting van was.

“Op je gezondheid, kleine”, proostte haar vader haar toe.

De gasten van deze avond hadden voor haar cadeautjes uit hun eigen regio meegebracht: met de hand geweven, kleurrijke doeken, een dagboek met een rode, glimmende kaft (precies op tijd, want haar oude dagboek was vol), een fles zoet ruikende, sterke drank en een tabaksbuidel, tot de rand gevuld met heerlijk geurende blaadjes. De laatste drie cadeaus werden diezelfde avond nog in gebruik genomen: tijdens het natafelen gingen de fles en de tabaksbuidel rond en diep in de nacht, toen iedereen in bed lag, sloeg Rosa de eerste blanco pagina van haar nieuwe dagboek open en schreef:

Vandaag ben ik achttien geworden en als cadeau heb ik kennisgemaakt met een knappe jongeman. Hij heet Chave en is de zoon van

de rode feeks – van wie nog nooit iemand iets aardigs heeft gehoord – die drie dagen hiervandaan woont. Dit dagboek was zijn cadeau voor mij en ik ben er erg blij mee. Toen hij me welterusten zoende, voelde ik mijn wang branden. Ik vind hem leuk.

De volgende ochtend was Chave weg en was Rosa misselijk. Haar vader keek haar onderzoekend aan toen ze voor de derde keer onder het kneden van het deeg met een bebloemde hand voor haar mond naar het toilet rende. “Is er iets, schatje?” vroeg hij bezorgd toen ze weer naast hem stond te kneden.

“Geen idee. Ik voel me beroerd en ik weet niet waarom.”

“Heb je iets vreemds gegeten?”

“Niets wat jij niet ook gegeten hebt.”

Zeno keek haar van opzij aan. In gedachten opende hij een deur in zijn geheugen, een deur die hij zo lang geleden had vast gekluisterd, dat de roestige sloten niet mee wilden geven. Hij gebruikte geweld en toen de deur opensprong, zag hij aan het einde nog een deur die hij alleen met geweld kon openen. Toen de deur open kraakte, schrok hij van de overweldigende kracht die hem als een vuist tussen zijn ogen trof. Daar stond *zij* in alle herinneringen die hij aan haar had. Hij hapte naar adem en sneed zich in zijn vinger.

“Papa, gaat het?” riep Rosa verschrikt uit.

“Ik moet even gaan zitten”, bracht hij met moeite uit terwijl hij naar de bank strompelde.

Hij sloot zijn ogen en zag haar, tussen twee koffers op de stoep; haar, terwijl ze een lok – en hem, maar dat wist hij toen nog niet – om haar

vinger wond; haar, terwijl ze de deur in zijn gezicht dicht smeed om zich op te sluiten in hun slaapkamer. Hij zuchtte zacht, terwijl hij Rosa toestond dat ze zijn vinger verbond. Hij zuchtte zacht toen ze hem even later een glas wijn kwam brengen. Hij zuchtte zacht toen ze hem nog later met een deken toedekte. Toen hij in zijn herinneringen aankwam bij de ochtend na het diner met de praatjesmaker, zuchtte hij nog eenmaal zacht en blies daarmee zijn laatste adem uit.

An abstract painting on a light blue background. It features thick black lines forming a large, irregular shape. A bright green line follows the inner edge of this black shape. There are several white and blue spots of varying sizes scattered across the composition. The overall style is expressive and modern.

3

BWAZLAZORA 25

Chave was niet de eerste die bij Rosa was blijven slapen, en ook niet de laatste; maar wel de eerste en de laatste die daarna terugkwam. Zeven weken na Zeno's begrafenis stond hij weer op de stoep, dit keer van plan om langer te blijven. Aan het ontbijt complimenteerde hij Rosa met haar bloemetjesjurk. Ze onderdrukte beleefd een gaap.

"Trouw met me, Rosa!" riep hij vol hartstocht.

"Nooit!"

"Je houdt niet van mij!"

"Klopt." Ze nam niet de moeite om een tweede gaap te onderdrukken.

"Je vindt me saai!" riep hij beledigd uit.

"Nee hoor, ik vind je ge-wel-dig, maar ik denk dat je beter terug kunt gaan naar die feeks van een moeder van je, want ik heb geen man nodig", antwoordde ze, vastbesloten als ze was nooit zo gekwetst te worden als haar vader, maar bovenal nooit iemand zo te kwetsen als *zij* had gedaan. Dus ging Chave terug naar zijn moeder en bracht Rosa alleen en als ongehuwde moeder Zenito ter wereld.

De Kruising bleef voor velen een heilzame onderbreking van hun reizen en terwijl de kleine Zenito – al snel verkort tot Zito – aan haar rokken bungelde, bestierde Rosa de herberg zoals haar vader dat had gedaan. Reizigers brachten nog steeds boeken, voedsel, drank, stoffen en andere cadeaus uit hun eigen windstreek mee. De herberg was inmiddels uitgegroeid tot een museum, dat op eigen kracht weer bezoekers trok – de meeste van hen gasten van de duurdere hotels uit de buurt, gasten die nieuwsgierig waren naar wat ze 'het alledaagse leven' noemden, waarmee ze overigens niet hun eigen leven bedoelden, want dat

kenden ze al. Nee, 'het alledaagse leven', dat was het leven van 'die anderen' en dat had iets heel exotisch en aantrekkelijks – voor anderen, wel te verstaan. Rosa liet hen geduldig toe in haar huis, omdat ze nieuwsgierig was naar en gefascineerd bleef door wat ze 'het leven van de anderen' noemde, gewend als ze was aan het leven van de verliezers die 'de anderen' op weg naar hun overwinning gemaakt hadden.

Maar in de loop van de tijd ging toch de meeste belangstelling uit naar Zito. Zito groeide uit tot een kleuter als iedere andere kleuter: bolle wangen en die typisch stuiterende manier van voortbewegen. Maar Zito had iets bijzonders wat andere kleuters misten: hij had één mooi oog. De rest van zijn gezicht was weinig spraakmakend, maar zijn rechteroog was ronduit schitterend. Mensen die het zagen, waren als betoverd en bleven sprakeloos staan zodra ze zagen dat Zito's schoonheid ophield bij zijn oog, verbijsterd dat de rest van zijn gezicht zo gewoontjes was. Waar was plots al die pracht gebleven? Hun blikken gleden dan weer terug naar het rechteroog en ze verlustigden zich opnieuw in de schoonheid ervan. Tegen de tijd dat het museum sloot en de gasten van de herberg aan tafel konden gaan, moest Rosa de menigte bij haar zoon vandaan trekken. Veel bewonderaars kwamen de dag erop gewoon weer terug.

Wederom bloeide dankzij herberg De Kruising de toeristenindustrie in de regio (in glimmende folders van ondernemers in leisure inmiddels aangeprezen als 'kuuroord voor de spiritueel zoekenden') weer op. De Kruising kreeg voor veel reizigers een welhaast religieuze betekenis

door Zito's oog. De rijke reizigers, die niet in de herberg logeerden, begonnen het heilzaam te noemen als Zito met zijn rechteroog naar hen keek.

Op een dag deed Rosa de deur open en zag ze Chave op de stoep staan, vergezeld door een roodharige vrouw en een kalende man in een zwart gewaad.

"Mevrouw", sprak deze laatste, "ons is ter ore gekomen dat er in uw herberg een wonder huist."

Rosa keek Chave zwijgend en vijandig aan.

"Rosa! De helft van dat wonder is van mij! Geef mij mijn rechtmatige helft en trouw met me!"

"Jij kleine teef!" mengde de rode feeks zich erin, "zo veel rijkdom voor jezelf willen houden, terwijl mijn zoon er zo hard voor gewerkt heeft!"

"Rode feeks, het werk dat je zoon erin heeft gestoken, was in een vloek en een zucht voorbij! Bovendien heb ik geen rijkdom om te delen. Die bespottelijke rijken die hier een bedevaartsoord van gemaakt hebben, geven hun geld bij de buren uit. Jullie weten toch dat de rijken hun geld alleen met de rijken delen? Waar denken jullie dat de buren die schitterende hotels van bouwen?"

"Mevrouw", sprak de kalende man weer, "Wel of geen rijkdom, dat doet er niet toe. Waar het om gaat, mevrouw, is dat Zito geen vader heeft. Als ongehuwde moeder bent u een toonbeeld van schande. Het kind heeft een vader nodig en u een echtgenoot. Trouw met deze jongeman, die zo goed is om zijn naam aan u beiden te offeren, of blijf voor altijd in zonde leven."

“Mijnheer, mijn zoon noch ik hebben een man nodig. We hebben het tot nu toe prima gered en zullen dat in de toekomst blijven doen. Als ik wat fijngevoeliger was geweest, had uw twijfel aan mij me beledigd. Nu vind ik u alleen vermoeiend. Gaat u alstublieft weg en neemt u de feeks en haar zoon met u mee.”

Ze wilde de deur dichtdoen, maar de kalende man stak zijn voet ertussen.

“Mevrouw, toch dring ik aan op een huwelijk. Uw bandeloosheid is een gevaar voor de kleine jongen, die duidelijk door een Hogere Macht getekend is en uitverkoren is tot een verheven bestaan.”

“Mijnheer, uw woorden van schande en zonde, van uitverkoren zijn en verheven, ze maken geen indruk op mij. Ze maken me niet bang en verheugen me evenmin. In mijn huis bestaat namelijk een andere taal, die van vrijheid. Ik beschouw u als slim genoeg om te weten wat u doet en denkt. Ik verwacht dat u mij ook als zodanig beschouwt.”

“Rosa, ik”, begon Chave, maar Rosa’s blik snoerde hem de mond.

“Mevrouw, ik zou u graag als zodanig willen beschouwen, maar uw gedrag geeft daar geen aanleiding toe. Blijkbaar weet u niet wat u doet. U stort uzelf en uw zoon in het ongeluk. Natuurlijk staat het u vrij om dat te doen, maar het is niet logisch. En omdat het niet logisch is, klopt uw denkwijze niet en begaat u een fout waar wij u voor willen behoeden. Na uw dood wordt de balans opgemaakt en als ongehuwde moeder ziet het er niet al te best voor u uit.”

“Reuze lief en genereus van u, mijnheer”, spoot Rosa terug, “maar ik bedank voor zoveel eer. Door mij te veroordelen met uw logica, stelt u zich boven mij zonder enige andere rechtvaardiging dan uw eigen

logica en denkwijze. De dingen zijn zoals u vindt dat ze zijn omdat u vindt dat ze zo zijn. Een ijzersterke redenering, zo zult u wellicht denken. Geen speld tussen te krijgen. Het geeft u zelfs, in uw logica, het recht anderen te commanderen en te onderdrukken, vooral wanneer u zo wappert met dat boek zoals u nu hier doet. U ontleent uw waarheid aan dat boek. Ik vind liever mijn eigen waarheid uit, door te kijken en te luisteren. U kunt met de hand op uw boek verklaren dat u het goede doet. Ik kan met de hand op mijn hart hetzelfde verklaren. Ik geloof alleen niet in mannen met baarden op wolken. Ik geloof niet in kerken en niet in altaren. Ik geloof niet in offerdieren en ook niet in martelaren. Ik geloof maar in één hogere macht, en dat is de uitwisseling tussen mensen, goed of slecht. En ik geloof maar in één hiernamaals, en dat is de herinnering, goed of slecht, van de medemens en diens opvolgers. Ik geloof ook niet in één waarheid, want ik denk dat mensen er verschillende waarheden op na houden, goed of slecht. De uwe en de mijne verschillen bijvoorbeeld al van elkaar. Eerlijk gezegd vind ik uw boek potsierlijk, en al die rijken, die hier naar een zelfgecreëerde heiligheid komen zoeken, vind ik ook potsierlijk. Jullie hang naar het bovennatuurlijke leidt jullie af van wat er in de wereld gebeurt, en jullie laten je maar al te graag afleiden, want anders zouden jullie zien wat er in de wereld gebeurt! En jullie willen het niet zien, want dan zouden jullie zien wat jullie eigen rol erin is en jezelf ontmaskeren. Een rol die jullie daarom angstvallig verborgen houden door te verwijzen naar het bovennatuurlijke en het mysterieuze. Zoals ik al zei: in mijn huis bestaat vrijheid. Ik leef naar mijn eigen regels en u mag van mij de uwe houden."

Met deze woorden smeed ze de deur voor drie paar verbaasd kijkende ogen dicht.

“Rosa, ik...”

“Teef, luister eens ...”

“Mevrouw, u begaat ...”

De kleine Zito, die al die tijd op haar arm had gezeten, greep naar een vlecht en lachte kraaiend, en terwijl ze verder naar binnen liep, gaf ze hem een zoen in zijn nek.

De volgende dag stonden de kranten er vol van. Als een jongen één mooi oog had, dan móést dat andere oog wel het slechte oog zijn. Anders zou er onevenwicht zijn, chaos; en daar houden mensen in het algemeen niet van, stond in de kranten, daar moeten ze tegen beschermd worden, want chaos, zo stond in diezelfde kranten, leidt tot onbeheersbaarheid (en daar houden machthebbers niet van). Met deze nieuwe verklaring was er weer balans: het ene oog kon alleen maar zo mooi zijn, omdat het andere slecht was. Complementariteit. De verklaring was heel simpel. De stroom pelgrims hield abrupt op. De dag daarop ontving Rosa een brief van ‘De Gemeenschap van Hotelhouders’, waarin ze werd uitgenodigd voor een onderhoud.

“Toe maar toe maar, een onderhoud”, mompelde ze terwijl ze het deeg voor Zito's verjaardagstaart kneedde.

“Wat chique.”

Ze veegde de deegresten af aan haar schort en liep naar de koelkast om slagroom te pakken.

“Wat zouden ze nu weer van me willen?”

Ze klopte de slagroom stijf en deed hem in een spuitzak.

“Vast geen lidmaatschap van hun gemeenschap.”

Ze kneep in de spuitzak en maakte mooie toefjes.

“Daar zijn ze al een keer mee aangekomen.”

Ze drukte kersen in de toefjes.

“Toen heb ik toch duidelijk gemaakt wat ik van hun gemeenschap dacht.”

Ze trok de lade onder de tafel open en haalde een pakje tevoorschijn.

“Ze keken toen alsof ze wel begrepen wat ik zei.”

Ze maakte het pakje open en schudde er drie kaarsjes uit.

“Maar goed, je weet maar nooit met die gasten.”

Ze drukte de kaarsjes in de taart en zette de taart in de bijkeuken. Ze deed haar schort af en trok de deur achter zich dicht op weg naar haar onderhoud.

De zaal zat vol mannen in keurige pakken die cirkeltjes probeerden te blazen met hun sigarenrook. Hun geagiteerde geroezemoes verstomde toen Rosa in de deuropening verscheen, de kleine Zito op haar arm. Haar naaste buurman schoot op haar af om haar te begroeten. Lichtjes gegeneerd zei hij: “Drukke bijeenkomst.”

“Bijeenkomst wel, ja. Ik dacht dat het om een onderhoud ging”, antwoordde Rosa. Haar buurman pakte haar bij haar elleboog en leidde haar naar een tafel midden op een podium. Alle ogen in de zaal waren nu op haar gericht. Ze nam plaats tegenover twee mannen die achter bordjes met de tekst ‘voorzitter’ en ‘vicevoorzitter’ zaten. De dikste

van de twee blies een rookwolk haar richting uit. Zito hoestte zachtjes en fixeerde zijn blik op het lichtend puntje van de sigaar. Rosa keek op haar gemak de zaal rond. In gedachten streepte ze de mogelijkheid dat ze hier zat in verband met een potentieel lidmaatschap door. Het was duidelijk dat iedereen in de zaal dat ook al had gedaan.

"Mijne heren", sprak ze langzaam, "bedankt voor uw uitnodiging voor een onderhoud. Ik ben benieuwd naar wat u me te vertellen heeft."

De voorzitter, gewend als hij was zelf vergaderingen te openen, begon enigszins van zijn stuk gebracht: "Mevrouw, wij hebben u uitgenodigd omdat we benieuwd zijn naar wat u ons te vertellen heeft."

Rosa lachte kort.

"Ik? U heeft mij toch uitgenodigd? Waarom zou ik u iets te vertellen hebben? Gaat u dan ineens luisteren?"

De voorzitter overlegde kort met de vicevoorzitter en vervolgde zijn poging om het initiatief in de hand te houden: "Mevrouw, de kranten staan bol van slecht nieuws. Uw zoon schijnt het slechte oog te hebben. Dat is niet goed voor het toerisme in onze regio. Wat gaat u daaraan doen?"

"Ja, wat gaat u daaraan doen?" klonk het vanuit de zaal.

"Mijne heren, ik ga daar niets aan doen, en ik zal u zeggen waarom niet. Ten eerste: dat de kranten bol staan van slecht nieuws is op zichzelf geen nieuws, want als er geen slecht nieuws zou zijn, zouden er geen gevoelens van onbehagen, onzekerheid en onveiligheid zijn, en was er geen reden voor politie, politiek en verenigingen als de uwe die belangen moeten verdedigen; om nog maar te zwijgen van het belang dat uw industrie heeft bij slecht nieuws, namelijk dat u mensen een

gelegenheid geeft om even bij te komen van en te ontsnappen aan al dat slechte nieuws in die zogeheten oase van rust die u dankzij mijn herberg uit de grond heeft kunnen stampen. Ten tweede: dat mijn zoon het slechte oog zou hebben, simpelweg omdat zijn andere oog zo mooi is, bewijst maar weer eens dat mensen niet tegen schoonheid kunnen en destructief zijn door dat wat de natuur ons geeft te degraderen tot commerciële of religieuze waarde. Ten derde: dat dit alles niet goed is voor het toerisme in deze regio demonstreert wat mij betreft de kortzichtigheid van uw definitie van toerisme, want mijn herberg is elke avond vol met reizigers en zal dat morgen en overmorgen ook zijn. Kortom, u bent hier degene met een probleem, want u bent degene die slecht nieuws nodig heeft, niet tegen schoonheid kunt en afhankelijk bent van wat uw wispelturige gasten willen. Ik ben niet van plan om uw problemen voor u op te lossen."

Rosa begon alweer op te staan toen de voorzitter begon te spreken: "Dan rest ons niets anders dan maatregelen te treffen om uw herberg te sluiten."

Rosa keek hem aan en zei: "Daar wens ik u veel succes mee."

"U begrijpt me niet goed", ging de voorzitter verder. "Wij zijn een grote gemeenschap en daardoor een machtige gemeenschap. Onze invloed reikt ver en we zullen niet aarzelen de contacten van onze gasten in te schakelen."

"Waarom al die moeite? Ik pik uw gasten niet van u af en u pikt zeker de mijne niet in."

"Voor toerisme is imago alles. Als mensen denken dat hier het slechte oog heerst, blijven ze weg."

"Het slechte oog heerste hier al voordat Zito geboren was. Al uw gasten en de meeste leden van uw gemeenschap waren bijziend, kortzichtig of blind. Toch bleven ze komen. Mijn stelling is dat uw succes juist gebaseerd is op uw koestering van het slechte oog."

Geroezemoes steeg op uit de zaal, maar met een armzwaai maande Rosa weer tot stilte.

"Of u het hiermee eens bent of niet, is irrelevant. Wat van belang is, is dat binnenkort, morgen waarschijnlijk al, er weer ander slecht nieuws is en men Zito vergeten is voordat de krant om de vis wordt gewikkeld of in de kattenbak ligt. Ik denk dat u geduldig op een aanleiding voor dit onderhoud gewacht heeft en dat u uw kans gegrepen heeft toen het moment daar was."

Ze ging weer zitten.

"Waarom vertelt u me niet wat de echte reden voor deze vertoning is?"

De voorzitter schraapte zijn keel en hernam het woord.

"Uw herberg is niet zoals onze hotels."

"Klopt."

"Onze gasten vonden uw herberg een tijdje een aardige curiositeit, maar nu is uw herberg hen een doorn in het oog."

En?"

"En dus willen we u vragen een paar kleine aanpassingen te maken."

"Zoals?"

"Trouwen, zodat de geruchten over het slechte oog ophouden. En verbouwen, zodat uw herberg wat meer grandeur uitstraalt."

"Trouwen en verbouwen", herhaalde Rosa. "Is dat alles?"

"Nee. We zouden ook graag willen dat u uw prijzen aanpaste aan de

onze, zodat uw klandizie wat, laten we zeggen, stijlvoller werd."

"En anders?"

"Anders zullen we er alles aan doen om uw deuren definitief te sluiten."

"Met welk recht?"

"Het recht van de sterkste."

"Mijnheer, het recht van de sterkste bestaat niet. Het is een verzinsel van mensen met macht die hun onderdrukking goed willen praten. Mensen worden niet geboren met rechten, maar met culturele waarden van wat sterk en wat zwak is. Wat sterk en wat zwak is, hangt af van mensen, die in hun eigen termen bepalen wie sterk en zwak is wanneer ze bedenken wie wel en niet waardevol voor hun eigen voortbestaan is. We kunnen uit overheidsdocumenten achterhalen wie dat op dit moment is door te kijken naar welke groep mensen object is van beleid en we kunnen daaruit ook afleiden wie op dit moment mag bepalen welke groep mensen een achterstand heeft. Ik wil niet ontkennen dat er aangeboren verschillen bestaan tussen mensen, maar wil wel beweren dat in de loop van het leven de culturele verschillen zwaarder gaan wegen. Omdat die culturele waarden niet vastliggen maar schuiven, is er niet zoiets als een aangeboren of inherent recht van de sterkste en heb ik de keuze zelf te bepalen wie ik sterk vind. U, mijne heren, bent dat in mijn optiek niet en u heeft dus, in diezelfde optiek, niet het recht om over mijn herberg te beschikken. Goedemiddag." Ze zwaaide Zito op haar heup en liep de zaal uit.

The background is an abstract composition of textured, painterly shapes. A large, dark grey, textured shape dominates the lower right, with a bright green square inset. To its left, a dark green, textured shape is visible. The overall palette is muted, with greys, greens, and blacks, accented by a bright white number '4' in the center.

4

Een tijdje leek alles goed te gaan en bleven de reizigers naar De Kruising komen. Na een paar weken stagneerde de stroom bezoekers echter. Het werd hen steeds moeilijker gemaakt om te reizen. De mensen die het gelukt was om bij de herberg te komen, vertelden over grensblokkades, problemen onderweg omdat ze nergens eten en onderdak konden krijgen, of op een woedende menigte stuitten die hen wegjoeg. Rosa hoorde het aan en schreef het op. Dit kan zo niet langer, dacht ze, mijn koppigheid staat andere mensen in de weg. Op deze manier werk ik mee aan hun idee van het recht van de sterkste en de kracht van 'dus'. Ik moet wat verzinnen.

Nu ze de avonden alleen met Zito doorbracht, had ze rust en tijd genoeg. Ze zat met hem in haar comfortabele stoel en dronk wijn en rookte bedachtzaam. Hoe kon ze ervoor zorgen dat men haar en haar gasten met rust liet? Ze keek naar het tafeltje naast haar, waar een stapeltje brieven op lag. De eerste aanbiedingen om haar herberg en grond te kopen waren al binnen. De arrogantie van haar burens maakte haar opnieuw woedend. Ze liet haar blik door de kamer gaan. Kasten volgestouwd met spullen die de reizigers aan haar hadden toevertrouwd, in de hoop dat zij in staat zou zijn hun laatste herinnering aan 'hoe het was' te bewaren en te behouden voor de toekomst. Die avond schreef ze in haar dagboek:

Vandaag ben ik 21 jaar en 17 dagen oud en mijn cadeau vandaag is een plan. Mijn burens houden me in een wurggreep en de reizigers op weg naar mijn herberg lijden eronder. Het moet afgelopen zijn. Morgen ga ik stappen ondernemen en dan is het uit met deze tirannie.

De volgende ochtend lag de eerste gast op de stoep. Rosa struikelde bijna over het kleine bundeltje toen ze naar buiten liep om haar zaken te regelen. "Ik moet even weg, kleintje. Als je er straks nog bent, zal ik voor je zorgen."

Ze stapte de prille ochtendzon in en liep met Zito op haar arm naar de terrassen waar de eerste rijke toeristen zaten te ontbijten.

"Goedemorgen, mevrouw, mijnheer. Heeft u lekker geslapen?" begon ze aan het eerste tafeltje. De gasten keken op en bleven gefascineerd gevangen in Zito's blik – deze schoonheid moest gewoon bovennatuurlijk zijn!

"Dank u, wij hebben heerlijk geslapen. En u?"

"Weet u, ik heb al een paar nachten niet kunnen slapen."

"Wat scheelt eraan?"

Na het horen van Rosa's antwoord, trokken de gasten wit weg. Ze vroegen om de rekening en verlieten de regio zo snel als ze konden. Op haar gemak werkte Rosa alle terrassen af. Aan het eind van de ochtend waren alle gasten, die eerst gefascineerd naar Zito's oog keken (toen hun teleurstelling ternauwernood onderdrukten bij de aanblik van de gewooneheid van de rest van zijn gezicht) en vervolgens wit wegtrokken, verdwenen – Rosita zou trots op haar grootmoeder zijn. Niemand wist waar ze naartoe waren gegaan en iedereen dacht dat dit het begin was van een scherpe concurrentiestrijd ("De prijzenoorlog is begonnen", zo werd panisch gefluisterd), waarin men zo veel mogelijk elkaars gasten moest wegkapen. De prijzen zakten diezelfde middag nog.

Toen Rosa weer voor haar voordeur stond, lag het bundeltje nog steeds op de stoep te piepen.

“Zo kleintje, je bent er nog steeds.”

Ze stapte over het bundeltje heen om naar binnen te gaan en Zito in zijn stoel te leggen, om meteen daarna terug te keren en het bundeltje op te pakken.

“Wie ben je en waar kom je vandaan, vriendin?” vroeg ze terwijl ze naar de keuken liep, maar niets van het bundeltje kon enige helderheid verschaffen. Ze legde het op het werkblok en zette Zito ernaast.

“Hoe denk jij dat ze heet”, vroeg ze haar zoon, die zijn handjes uitstrek- te naar de baby die uitgepakt werd en een meisje bleek te zijn.

“Mela mela”, kraaide hij vrolijk, en dus heette het meisje Melá.

De eerste weken van Melá's verblijf waren een chaotische periode voor de hotelhouders – maar daar had Melá zelf niets mee te maken.

Rosa wel.

Na die bewuste ochtend dat de gasten verdwenen en de prijzen kelderden, arriveerden de gasten met een kleinere beurs. De vertwijfeling onder de hotelhouders sloeg toe. Door de enorme toeloop hadden ze het te druk om stil te staan bij wat er met hun hotels gebeurd was en hoe het gebeurd was, en pas na een week vonden ze de tijd om bij elkaar over de schutting te kijken. Tot hun verbijstering zagen ze daar geen van de gasten die uit hun hotels verdwenen waren. Alle terrassen zaten vol met – hoe zouden ze het nu eens netjes zeggen? – ahum: ‘volk’. In allerijl werd een spoedvergadering van de Gemeenschap van Hotelhouders belegd en geanimeerd sloegen ze aan het overleggen.

“Dit kan zo niet langer.”

“Als dit zo doorgaat, komt er geen gast met klasse en status meer over onze drempel.”

“Onze hele regio lijdt onder deze prijzenoorlog. We hielden de prijzen laag om gasten te lokken, maar door de gasten die we daarmee lokken verliezen we zoveel cachet, dat de andere gasten, die gasten die we wel willen hebben, bij ons geen geld meer willen spenderen – en iedereen hier weet dat ze alleen maar betaalden voor onze naam en dat onze winsten gebaseerd waren op lucht – waar was ik? Oh ja, dat ze hier geen geld meer willen uitgeven en we dus verliezen lijden en straks alleen nog maar armoedzaaiers aan onze tafels krijgen die we moeten bedienen om ons hoofd boven water te houden, en, oh! het drama! Welk een tragedie! heeft ons getroffen!”

De spreker hapte naar adem, greep naar zijn hart en zakte dood in elkaar, maar dat zag niemand, want iedereen had het te druk met zichzelf.

Een andere spreker stond op en zwaaide woest met zijn sigaar: “Ik stel voor dat we de prijzen weer omhóóg gooien! Hoge prijzen ademen exclusiviteit uit en houden daardoor het volk buiten de deur. Zodra we weer een goede naam hebben, zullen onze oude gasten terugkomen, dat verzeker ik jullie, collega's! Vrienden, medehotelhouders, genoten van deze gemeenschap, laten we de prijzen afspreken en laten we elkaar beloven om niet onder die prijzen te duiken.”

Hij balde zijn vuist en riep, geholpen door het toenemend enthousiasme in de zaal: “Laten we elkaar steunen! Alleen dát kan ons redden!” Op dat moment brak hij zijn sigaar in tweeën en snikten enkele van

zijn toehoorders geëmotioneerd, maar dat merkte niemand door de staande ovatie die hij oogstte; en pas toen viel op dat één van hen nooit meer zou opstaan.

Die middag stegen alle prijzen weer tot aan de hemel. Helaas. Zelfs deze wanhoopsdaad mocht niet baten. De verdwenen gasten bleven verdwenen. Verdrietig pakten de hotelhouders hun hotel in en verlieten de regio.

In alle rust ontving Rosa nu haar gasten. Met de hectische toestanden om haar heen verdwenen, werd De Kruising (die naam sloeg nu volgens de meeste mensen echt nergens meer op, want de herberg lag door niets omgeven midden in een gebied waar zelfs de straten verdwenen waren) een waar rustpunt voor vaak opgejaagde reizigers, die zich voor één nacht koesterden onder de stille sterrenhemel. Aan de eettafel gingen de verhalen over hoop en vrees, over zoeken en vinden. Geen verhaal was hetzelfde en Rosa schreef, als haar gasten naar bed waren, alles op. De man die zijn been en zijn gezin had verloren bij een fabrieksongeval – “Niet onze schuld! Sorry” – en nu probeerde overeind te blijven. De vrouw die drie kinderen naar hun graf had gedragen omdat de rivier vergiftigd was – “Niet onze schuld! Sorry!” – en de leegte in haar bestaan probeerde te vullen. De man die zijn spaargeld was kwijtgeraakt omdat de bank verkeerd belegd had – “Niet onze schuld! Sorry!” – en nu probeerde rond te komen door in zijn beste pak op straat snoepjes te verkopen. De vrouw van wie de identiteit was ontnomen omdat haar regering had besloten dat ze illegaal was

– “Niet onze schuld! Sorry!” – en haar bestaan probeerde te bewijzen door simpelweg te blijven bestaan. En dit waren dan de meest zichtbare gevallen van “Niet onze schuld! Sorry!” Meer onzichtbare gevallen waren verpakt in verhalen die getuigden van een verlies aan plezier in het werk, verlies aan motivatie om te stemmen, verlies aan een gevoel van echtheid. Rosa merkte op dat de verhalen, in meerdere of mindere mate, getuigden van machteloosheid. Op een avond schreef ze in haar dagboek:

Vandaag ben ik 25 jaar en twee weken oud en mijn cadeau is een inzicht, dat eigenlijk begint met een vraag – maar wat voor inzicht begint niet met een vraag? Als niemand ooit ergens schuld aan heeft, waarom gebeuren er dan toch dingen? ‘Schuld’ is toch alleen maar de verantwoordelijkheid voor het veroorzaken van iets negatiefs, voor jezelf of voor een ander? Als ik ergens geen schuld voor wil dragen, dan laat ik toch gewoon het veroorzaken van iets negatiefs achterwege? Daar kan ik dan toch voor kiezen? Natuurlijk, ‘iets negatiefs’ is wel heel vaag en daarbij ook nog sterk subjectief, maar “Niet onze schuld! Sorry!” is wel héél gemakkelijk! Gewoon ontkennen dat het om een keuze gaat en dus geen verantwoordelijkheid nemen. Maar als vrijheid is dat je kunt kiezen en dat je verantwoordelijk bent voor je keuze, dan zou het ontkennen van schuld onvrijheid betekenen. Dan geef je je vrijheid af aan een hogere – zelfverzonnen of opgelegde – macht die je wel verantwoordelijk houdt voor de gevolgen van je acties. Het gekke is, dat mensen die zo tegen de wereld aankijken – alles uit het verband rukken – en die zo handelen, namelijk vanuit het idee dat ze kun-

nen doen wat ze willen zonder aansprakelijk te zijn voor de gevolgen ervan voor anderen – en die ik persoonlijk ‘egoïstisch’ zou willen noemen – dat die mensen, die in de grond van hun hart individualistisch zijn, een groep vormen waarin ze elkaars belangen behartigen en dus eigenlijk collectivistisch zijn. Deze groep wordt gekenmerkt door kennis, geld en macht. Dát zijn de wapenen waarmee ze zichzelf verdedigen en dát zijn de schatten ook die ze verdedigen. Wie hen in twijfel trekt, slaan ze met hun successen om de oren. Alles doen ze in naam van de vooruitgang en alles verklaren ze vanuit de vooruitgang – maar wiens vooruitgang? Miljoenen mensen gaan erop achteruit: “Niet onze schuld! Sorry!” Hun onderwijzers selecteren de leden van deze speciale groep en leren aan de rest (de afvallers) dat deze speciale groep bestaat en dat dat goed is, omdat vooruitgang goed is

(Er zit, mevrouw, gewoon niet meer ín sommige kinderen; misschien als ze er wat harder aan trekken, maar persoonlijk denk ik dat sommige kinderen net niet dát hebben wat nodig is.

Hoeven die geselecteerde en bevoorrechte besluitvormers van later alleen maar te weten wat andere mensen al bedacht hebben en voort te borduren op bestaande stramien(en)?).

Hun wetenschappers zoeken uit hoe hun onderwijzers dit zo goed mogelijk kunnen vertellen en verder houden ze zich ledig met het verzamelen van gegevens die moeten verklaren waarom vooruitgang goed is en waarom die speciale groep goed is

(De wetten van de jungle, mevrouw, begrijpt u wel. En anders zeggen we wel dat mensen zijn als atomen en elkaar aantrek-

ken en afstoten op grond van hun gelijkenis of verschil. En als u dat niet gelooft, dan gelooft u toch zeker de cijfers wel? Die liegen noooooit.

Waarom heeft u de natuur nodig om uw uitspraken te legitimeren en waarom wilt u per se slechts één aspect van de natuur als voorbeeld gebruiken? Waarom, als u toch met alle macht de natuur als voorbeeld wilt nemen, beschouwt u de mens niet gewoon als natuurlijk, dat wil zeggen: historisch en lokaal gesitueerd in een omgeving die bepaalde talenten wel vergt en andere niet?).

Hun zogenaamd gekozen politieke leiders stippelen een beleid uit dat de vooruitgang steunt, omdat anders hun speciale positie – namelijk die van leider – nergens meer op slaat

(Ik wijk lichtjes af van mijn verkiezingsbelofte, want het volk weet niet wat het wil.

Oh ja? Goh. Ze hebben ú toch gekozen en toen deed u toch ook alsof het volk heel goed wist wat het wilde?).

Hun niet verkozen politieke leiders, die zelfbenoemde machthebbers, willen maar één ding: erbij horen – maar wat dat betreft maakt het al bijna niet meer uit of mensen nu wel of niet hun leiders kiezen; gekozen of niet gekozen, luisteren doen ze toch niet (democratie = dictatuur met permissie van een minderheid van kiezers).

Hun rechters schrijven wetten voor die weerstand tegen de vooruitgang en haar voorvechters verbieden. Hun geestelijken leggen uit dat

voortgang bij deze speciale groep van Hogerhand is ingefluisterd en daarom onvermijdelijk, ja zelfs een opdracht is. Hun media blijven ons voorschotelen dat voortgang goed is en dat we dat allemaal willen, want kijk eens wat voor chaos er nog op te lossen is (sla er de media maar op na!) en kijk eens hoe goed de mediabazen erbij geboerd hebben. Hun legers zijn bereid medemensen te doden, want ze zijn getraind om te geloven dat de ongelovigen geen medemensen zijn. Met kennis, macht en geld heeft deze groep de beste pr-machine van iedereen, erop gericht om de kracht van 'dus' in de lucht te houden. Voortgang, voortgang, voortgang, haar hele wezen ademt het in en ademt het uit. En bij al wat mis en fout kan gaan op weg naar die voortgang, roepen ze om het hardst: "Vertrouw ons!" En bij alles wat mis en fout gáát, roepen ze: "Niet onze schuld! Sorry!" Ze spreken en treden op namens iedereen, maar raadplegen alleen zichzelf en elkaar. Maar eens een stapje terugdoen en kijken wie dáár beter van wordt, nee, dat is onmogelijk; dat zou het wezen van deze groep in haar kern veranderen (want een groep is het, en als groep treden ze op, al is dat niet altijd duidelijk). En dát is waar deze groep met al haar wapenen het hardst tegen vecht: de devaluatie van al haar schatten tot wat het is: lucht. Niet dat mengsel van zuurstof en stikstof met nog wat andere gassen dat iedereen nodig heeft, maar de ontastbare en vluchtige materie waar ze zo afhankelijk van, zelfs verslaafd aan zijn, die materie die voor zo velen symbool is voor het oneindige en het tijdloze en die dus de enige richting kan duiden: het eeuwige voorwaarts, het blinde zoeken naar meer en anders. Dát is volgens mij waar deze groep haar vrijheid voor opgeeft, want kiezen met maar één optie – voor-

waarts – is geen keuze; en daarom kan deze groep inderdaad volgens haar eigen geweten haar aansprakelijkheid wegwuiven: ze ontkent dat ze vrijwillig een keuze opgeeft. De verslaving aan vooruitgang beperkt de vrijheid en het ontkennen van de verslaving doodt de keuze.

Met deze woorden vulde Rosa de laatste pagina van haar dagboek, dat ze vervolgens in de kast zette voor de reizigers.

A close-up photograph of a wall with orange and white paint. A large white number '5' is centered on the wall. Below it, there is blue graffiti. The wall shows signs of wear and peeling paint.

5

Voorzichtig liep Zito met Melá aan de hand de keldertrap af naar beneden.

“Hier bewaart mama de spulletjes voor andere mensen”, fluisterde hij, want hij wist nog niet zeker of ze al in de kelder mochten spelen. Hij was immers pas zeven – nou goed, over twee weken dan – en Melá, niemand wist precies hoe oud Melá was, dus vierde zij geen verjaardag, maar een vinddag; en daar had ze er inmiddels vier van achter de rug. Ze hield Zito's hand stevig vast, want ze kon niet goed zien bij het schamele licht van de kaars die hij in zijn andere hand vasthield. Voorzichtig schuifelden ze langs de lange rekken en terwijl Zito bijlichtte, keken ze ademloos naar wat daar op de planken uitgesteld lag.

“Wat is dat?” vroeg Melá zachtjes en Zito hield de kaars dichterbij om te lezen wat er op het bordje stond.

“Schone aarde”, las hij hardop. Voorzichtig tilde hij de stolp op, zodat ze hun vingers door het hoopje zand konden laten gaan.

“Wat voelt dat zacht!” riep Melá, vergetend dat ze op een geheime missie waren, verbaasd uit, terwijl Zito voorzichtig aan zijn vingers rook.

“En het ruikt ook lekker. Probeer maar”, hield hij zijn vingers bij haar neus. Ze snoof de geur op en lachte blij naar Zito, die snel daarna de stolp weer over het hoopje aarde plaatste.

“En wat is dit?” vroeg Melá bij de volgende plank. Ingespannen probeerde Zito de tekst te ontcijferen.

“Sint Ja, ehm, Jaco, ehm, bsmossel?” raadde hij terwijl zij de stolp oplichtte.

“Mmm”, zei de bedachtzaam toen ze de schelp bestudeerde, “het ruikt een beetje naar de zee.” Gisteren hadden ze op hun geheime missie zeegras besnuffeld, en zo rook deze schelp volgens Melá ook.

Plots ging de grote lamp aan en baadde de kelder in het licht. Verstijfd bleven Zito en Melá staan.

“Melá en Zito!” klonk van boven aan de trap Rosa's stem, “komen jullie boven even helpen?”

Teleurgesteld blies Zito de kaars uit: dit was al de zoveelste keer dat Rosa hun spelletje ‘geheime missie’ in de war schopte. Natuurlijk mochten hij en Melá wel in de kelder komen, maar het was zo veel spannender om een geheime missie te hebben. Samen met Melá liep hij de trap op naar de keuken.

Rosa had gehakt gebakken met knoflook en kruiden en bluste nu alles af met zoete azijn en een dikke, zwarte saus. Ze deed het vuur onder de pan uit en roerde de sissende massa om.

“Beginnen jullie alvast de dadels te vullen? Ik heb de pitten er al uitgehaald.”

Ze pakten allebei een theelepeltje en schepten een beetje van het gekruide vleesmengsel in elke dadel. Rosa rolde elke dadel stevig in een dun reepje spek en legde de dadel vervolgens in een pan die op een laag vuurtje stond. Af en toe snoepten ze er eentje, want dit was van alle drie het lievelingsgerecht, dat ze gedoopt hadden tot: dadel.

Zito dacht terug aan de avond tevoren, toen iemand aan de eettafel had gezegd dat ze haar land had verlaten omdat haar regering te veel macht had en zij niets over haar leven te vertellen had.

“We hebben zogenaamd een democratie, maar er is maar één persoon op wie we kunnen stemmen. En we zijn verplicht om te stemmen, dus deze persoon wint al zes keer op rij met gemak de verkiezingen. De regering bepaalt waar ik woon en wat voor werk ik doe. Maar mensen willen méér doen dan alleen wat hen opgedragen is. Ze kúnnen meer en als ze dat niet mogen, dan krimpen en verschrompelen ze.”

“In mijn geval is het precies andersom”, reageerde de man naast haar.

“Wij hebben een zwakke staat die zich nergens mee bemoeit. Bij ons mogen mensen doen wat ze willen, maar als ze dat niet kunnen, dan hebben ze niets. Er zijn zoveel redenen waarom mensen iets niet kunnen, redenen die niet alleen fysiek of mentaal maar ook cultureel zijn, maar de mensen die kunnen, de mensen met macht, reduceren elk falen tot een gebrek aan wil. Ik ben nu op zoek naar een balans tussen betutteling en dovemansoren. Ik ben al jaren onderweg, maar overal stuit ik op de dictatuur van de arrogantie: ofwel de staat vindt dat je niets kunt en dat je aan de hand gehouden moet worden, ofwel de staat vindt dat je alles zelf moet kunnen en slaat je uitgestoken hand weg. Zichtbaar of onzichtbaar, er is altijd wel een dictator die je pad kruist, want ongevraagd is er een schaalvergroting ontstaan waardoor je niet alleen met je familie en je burens te maken hebt, maar met een onoverzichtelijke groep landgenoten en continentgenoten. En ongevraagd is er een groep mensen opgestaan om die onoverzichtelijke groep te reguleren. Vaak noemt deze groep zich ‘democratisch

gekozen', maar ik denk dat deze groep vooral gekenmerkt wordt door economische relaties, overerving en nepotisme – hoewel dat natuurlijk in alle toonaarden ontkend wordt. De sociale mobiliteit naar die groep is buitengewoon klein en moeizaam en daarom noem ik dit stelsel een onzichtbare dictatuur. Een zichtbare dictatuur is gevaarlijk, maar duidelijk. Persoonlijk vind ik daarom de onzichtbare het gevaarlijkst. Je kunt er niet tegen vechten, want je ziet alleen schaduwen. Ik hoop, mevrouw, dat u erin zult slagen een regering te vinden die bij uw capaciteiten past."

"Mama, wat is een dictator?" vroeg Zito met zijn mond vol.

"Dat is iemand die denkt dat hij een god is."

"Mama, wat is een god?" vroeg Melá.

"Een dictator."

"Dat snap ik niet".

Zuchtend sloeg Rosa – die haar vaders geduld duidelijk niet geërfd had – haar ogen ten hemel.

"Kijk, een dictator is iemand die zelf verzonnen heeft dat hij de beste en de slimste en de machtigste van zijn land is. Als hij dat eenmaal verzonnen heeft, maar ziet dat andere mensen nog steeds de baas over hem zijn, bedenkt hij een plan. Hij ruimt alle bazen op en blijft zelf als enige baas over. Nu kijkt hij om zich heen en ziet dat hij inderdaad de enige baas is, en dus de beste en de slimste en de machtigste van zijn land. "Zie je wel", zegt hij dan. Nu hoeft hij alleen nog maar regels te verzinnen voor hoe mensen zich dienen te gedragen, zodat hij de baas kan blijven. En kijk, zien jullie al die boeken daar in de kast staan,

daar links onderaan? Die gaan allemaal over hoe mensen denken dat de wereld ontstaan is en hoe ze zelf ontstaan zijn. Al die verhalen gaan erover hoe iemand zichzelf verzonnen heeft en zichzelf toen de baas van alles en iedereen heeft gemaakt, eerst door andere verzinsels te bestrijden en later door iedereen te vertellen hoe ze zich moeten gedragen zodat hij de baas kan blijven.”

Zito dacht even na en zei toen: “Mama, je zegt steeds ‘hij’. Zijn alle dictators en goden mannen?”

“Vroeger waren er ook veel vrouwelijke dictators en goden, maar nu zijn het meestal mannen. Ze zeggen wel eens dat mannen bang zijn geworden voor vrouwen en daarom de baas willen spelen, zodat ze vrouwen kunnen vertellen wat ze moeten doen. De boeken van de herberg zeggen hier weinig over. Die ontwikkeling is heel lang geleden in gang gezet en hoe dat precies in zijn werk is gegaan, weet ik niet. Maar tegenwoordig zijn vooral mannen de baas. En als een vrouw een dictator is, dan zegt men wel vaak dat ze zich als een man gedraagt.” “Waarom gedraagt ze zich dan als een man?” vroeg Melá verbaasd. Rosa zuchtte opnieuw.

“Kijk, man-zijn en vrouw-zijn betekenen voor veel mensen twee verschillende dingen. In het algemeen denken veel mensen dat mannen sterk en slim zijn en vrouwen zwak en dom, of dat mannen stoer zijn en vrouwen lief. Dat is iets wat mannen bedacht hebben en omdat die zichzelf sterk en slim en stoer vinden, klopt het voor hen ook. Daardoor worden van mannen door mannen andere dingen verwacht dan van vrouwen. Jagen en baren. Mannen moeten de wereld in stappen en

gevaren te lijf gaan, vrouwen moeten thuis zitten en breien en kinderen op de wereld zetten – want dát kunnen mannen niet, of althans: nog niet. Als een vrouw niet van breien houdt maar de wereld in wil gaan, doet ze iets wat tegen de verwachting is en ook iets wat mannen eigenlijk verboden hebben, dus moet ze doen alsof ze een man is.”

“En als een man wel van breien houdt en lekker thuis wil blijven?” vroeg Zito nieuwsgierig.

“Dan wordt hij door alle mannen uitgelachen en ook door veel vrouwen, die zijn gaan geloven in de ‘jagen-en-barenverdeling’. Er zijn best wel mannen die liever zouden breien, maar dat doen ze niet, want niemand wordt graag uitgelachen.”

“Dus doen mannen dingen die ze niet willen en doen vrouwen dingen die ze niet willen? Dat is toch raar!” riep Zito uit.

“Dat is zeker raar, maar zo zijn de dingen in de loop van de tijd gegroeid en oude gewoontes zijn moeilijk te weerleggen of te weerspreken. Het is een kwestie van wat voor afspraken je maakt en hier zou je ook andere afspraken over kunnen maken. Maar als je te veel dingen ineens wilt veranderen of als je veranderingen voorstelt die sommige mensen te hard in hun portemonnee raken, dan vinden mensen je radicaal en luisteren ze niet meer naar je. En er zijn natuurlijk mensen, mannen én vrouwen, voor wie het beter uitkomt dat de dingen blijven zoals ze zijn, bijvoorbeeld omdat man-zijn meer geld oplevert en meer status en omdat vrouw-zijn meer aandacht oplevert.”

“Huh?”

“Kijk, veel wetten en gebruiken zijn gebaseerd op de man. Mannen vormen de normale klasse en vrouwen vormen een speciale klasse. Nu

is dat in sommige landen veranderd, maar nog steeds is het mannelijke normaal en als er iets vrouwelijk is, moet er meer uitleg komen. Kijk maar naar de taal. De 'baas' is de man die het voor het zeggen heeft, maar als de baas een vrouw is, moet er meer informatie komen, want vrouwen zijn in de regel geen bazen. Dus is er extra informatie nodig en die wordt gegeven door -in. Baas, bazin. Pas als je die extra informatie '-in' hebt uitgesproken, weet je dat het over een vrouw gaat. Priester, priesteres. Koning, koningin."

"Hond, hondin!" riep Melá enthousiast.

"Zoiets, ja", grinnikte Rosa.

Zito keek zwijgend voor zich uit in de verte en dacht na.

"Mama", zei hij plots, "dus taal betekent niet alleen een woord, maar ook iets anders?"

"Precies. Onze woordkeus is vaak toevallig en willekeurig, maar als we het hebben over mensen, verandert dat. Onze taal weerspiegelt dan hoe we over de wereld en over mensen denken. Je merkt al dat woorden positief of negatief zijn, en die lading is ontstaan uit de tijd van voor de taal. Als mensen toen op de grond lagen, waren ze ziek of dood; en als mensen rechtop stonden, waren ze gezond. Nu nog zeggen we 'terneergeslagen' en 'opgewekt'. 'Op' en 'boven' zijn goed en 'neer' en 'beneden' zijn slecht, en dat heeft zich in onze hele taal vertakt. Kijk, ik kan niet in jullie hoofden kijken, dus als jullie iets van me willen, dan moeten jullie dat voor mij begrijpelijk maken. Mensen doen dat vaak door taal. Maar jullie kunnen ook niet in mijn hoofd kijken, dus jullie weten nooit helemaal zeker of ik wel begrijp wat jullie bedoelen. Die ruimte kun je gebruiken voor extra betekenis. Mensen van eenzelf-

de groep kunnen afspreken wat ze bedoelen als ze iets zeggen. Wij noemen dit bijvoorbeeld een ‘dadel’ en dan weten wij drietjes wat we bedoelen. Andere mensen denken dan aan deze dadel” – Rosa hield een onge vulde dadel omhoog – “maar wij denken aan deze” – ze hield nu een gevulde dadel in een knapperig uitgebakken jasje omhoog. “Als je elkaar goed kent, kun je stiekem afspreken dat als je iets zegt, je iets anders bedoelt dan de meeste mensen denken. Er is dus een extra betekenis en als je machtig en slim genoeg bent, dan mag je mee bepalen wat die extra betekenis is. En als je nog slimmer en nog machtiger bent, dan mag je net doen alsof die extra betekenis er niet is, zodat als er mensen komen die mee willen bepalen wat de extra betekenis van woorden is, je gewoon kunt zeggen dat er niets te bepalen valt. Taal is gewoon taal en daarmee punt uit, je bedoelt er nooit iets extra’s mee.”

Dat laatste snapte Zito niet helemaal, maar hij had wel een nieuw spelletje bedacht: “Kom Melá, we gaan met taal spelen!” Hij greep met zijn ene hand pen en papier, met de andere Melá, en met zijn handen vol stormde hij de trap op naar hun kamer.

Die dag werd Zito poëet.

Ik schrijf
een gedicht
en laat de woorden zingen

la la la

laat de woorden zingen

het ritme van mijn regels
volgt het ritme van mijn hart

en ik huppel met woorden
de taaltonen op

(droom) lief droom)
mee lief maar kom
ja
lief
en af (voor) wie wacht komt slaap niet meer voor)
wie wacht komt slaap niet meer voor)

en laat de woorden zingen

la la la

laat de woorden zingen

Hij las zijn werk aan Melá voor, die zei dat ze het heel mooi vond.
“Echt waar?” vroeg hij verlegen en zij gaf hem haar eerste kus, die een week lang op zijn wang bleef branden.

6

Melá haalde diep adem en blies toen met alle macht de acht kaarsjes op haar vindtaart uit. Terwijl de rook van alle kaarsjes opkruilde, klapte ze blij in haar handen en iedereen klapte mee. Rosa had de borden met etensresten – voornamelijk botten, want ze hadden die avond gezouten varkensribbetjes in uiensaus gegeten – afgeruimd en deelde nu schone borden uit terwijl Melá voorzichtig het mes in de taart zette. Toen iedereen van taart voorzien was, pakte een man het gesprek van even tevoren weer op.

“Mevrouw, ik begrijp niet waarom u zo furieus bent. Alleen omdat ik rijk ben? Ik werk er toch hard voor?”

“Ik kan, mijnheer, niet beoordelen of u hard werkt, maar de relatie tussen hard werken en rijk zijn is niet zo vanzelfsprekend als u dat doet voorkomen, en dáár ben ik furieus over. Andere mensen werken ook hard, maar zijn niet rijk. Weer andere mensen kunnen niet eens een baan vinden. Terwijl er ook mensen zijn die niet werken en toch rijk zijn. Rijkdom heeft meer te maken met de kansen die je krijgt om tot een bepaald netwerk toe te treden. Veel mensen worden in dat netwerk geboren en veel mensen worden daar systematisch van uitgesloten, meestal ook op grond van geboorte. Ik kan me voorstellen dat u het geld dat u heeft het liefst aan uw eigen naasten besteedt. Wat ik echter niet begrijp, is waarom u het vermogen wilt hebben om uw naasten duizend keer per dag te voeden, honderd keer in nieuwe kleren te steken en elke dag een huis te geven. Zo houdt u het geld binnen dat netwerk en steunt u het. Waarom wilt u toch zoveel meer dan u en uw naasten nodig hebben? Waarom is het nooit genoeg? Ik gun u de kans op een rijk leven, maar uw angst om uw rijkdom kwijt te raken

ontneemt anderen hun kansen op leven. Omdat u al meer heeft, is het gemakkelijk om meer te krijgen: uw plaats binnen het netwerk is verzekerd. Als rijkdom anders verdeeld zou worden, zou het netwerk meer mensen kunnen omvatten."

De man kauwde even op zijn taart en dacht na.

"Ik denk", zei hij toen, "dat ik bang ben dat het ooit eens afgelopen zal zijn. Ik bouw reserves voor de toekomst."

"Nee, u legt beslag op de mogelijkheden van anderen om in het hier en nu te leven."

"Wat zou ik kunnen doen? Wat zijn de alternatieven?"

"Waarom vraagt u naar oplossingen aan mij? Waarom legt u de verantwoordelijkheid voor een oplossing bij iemand die het probleem niet veroorzaakt heeft? Ik ben niet degene die u moet vertellen wat u moet doen. Ik heb niet alle antwoorden. Het wordt gewoon tijd dat u zich eens andere vragen ging stellen. En het wordt eveneens tijd dat u erkent dat uw opvatting ook een alternatief is."

Hier begon Zito slaap te krijgen. Hij keek naast zich op de bank en zag dat Melá al in diepe slaap was. Hij tilde haar op en droeg haar naar boven.

De volgende dag schreef Zito zorgvuldig het woord 'furieus' in zijn schrift. Hij keek er een tijdje naar – wat een mooi woord! – en dacht: dit woord zegt met zijn letters precies wat het betekent. De felle 'f' die fonkelt van woede, de vurige 'u' die spuwt, 'de rollende 'r' die raast en de ziedende 'i' die tiert. Rosa had gisteravond niet eens met haar vuist op tafel hoeven te slaan om haar woorden kracht bij te zetten: Zito had precies begrepen wat de rijke man bedoelde toen hij haar

'furieus' noemde. Furieus! Niet het lieve 'boos' of het zachte 'woedend', maar furieus. 'Witheet', met twee 't's, dat was ook zo'n prachtig woord. Het belichaamde de stokkende adem en de gebalde vuisten in verkrampde woede. Hij sloeg zijn schrift dicht en liep naar beneden.

Rosa zat tot haar ellebogen onder het deeg. Het was warm en ze probeerde tevergeefs met haar schouder een sliert haar uit haar ogen te houden. "Mama, ik lees hier een verhaal over een prinses. Ik wil ook prinses worden. Hoe word ik een prinses?"

"Waarom wil je prinses worden? Een prinses is toch alleen maar een snol die een prins naait", had Rosa chagrijnig opgemerkt. Hielden die vragen dan nooit op? Melá had willen vragen wat een snol was, maar Rosa was al weg gesloft om haar handen te wassen. Maakt niet uit, dacht Melá, de rest snap ik wel. Opgetogen ging ze aan de slag en een paar uur later huppelde ze de trap af met een verzameling aan elkaar geborduurde lapjes stof.

"Kijk mama! Ik ben een prinses! Ik heb een prins genaaid!"

Ondanks zichzelf had Rosa met Zito mee gelachen.

Jaren verstreken waarin Zito een woord opschreef en er dan uren naar keek. Jaren verstreken waarin Melá haar blik door het raam over de horizon liet glijden. Op een dag zeiden ze, terwijl Rosa koffie inschonk: "Moeder, we hebben nu alle boeken gelezen en alle foto's gezien. Het museum heeft ons nieuwsgierig gemaakt en we willen leren waar de woorden over gaan en waar ze vandaan komen. We willen de wereld leren kennen."

Rosa roerde een schepje gesuikerde kaneel door Melá's koffie en zei: "Ga dan maar met de reizigers mee, maar vergeet niet ook weer thuis te komen."

Een dag later stonden Zito en Melá weer op de stoep: "Moeder, we reisden en het was prachtig. Totdat we bij een klein huisje met een slagboom aankwamen. Er stapte een man met een pet naar buiten die om een paspoort vroeg. We begrepen niet wat hij bedoelde en toen werd hij boos. Hij zei iets over dat we criminelen waren en stuurde ons terug. Wat is een paspoort?"

"Een paspoort is een papiertje waarop staat hoe je heet en waar je geboren bent. Wat jullie tegenkwamen, was een grens, een streep zeg maar, die twee landen van elkaar scheidt. Die man met die pet wilde weten of jullie uit een land komen dat bevriend is met het zijne. Jullie zullen wel vaker mensen tegenkomen die jullie bij voorbaat zullen beoordelen en veroordelen. En dat zal geen pretje zijn, want in de meeste gevallen gaan deze mensen ervan uit dat de mensen in het algemeen en jullie in het bijzonder slecht en onbetrouwbaar zijn en dat ze elkaar beliegen, besodemieteren en bedonderen, met henzelf als deugdelijke uitzondering op die regel. Maar maak je maar geen zorgen, ik maak wel een paspoort voor jullie. Probeer grenzen te vermijden, dat is het beste. Als het niet anders kan, laat je dit paspoort maar zien."

Rosa begon te knippen en te plakken, te schrijven en te tekenen, en niet lang daarna hadden Zito en Melá allebei hun eigen paspoort en gingen ze weer op pad.

Weken verstreken waarin Rosa taal noch teken van hen ontving. Elke avond vroeg ze de reizigers of zij wellicht iets gehoord hadden, en elke avond zeiden de reizigers van niet. Elke ochtend stond Rosa met een kop koffie in de hand de Xde lengte- en de Yde breedtegraad af te speuren, en elke ochtend bracht ze de lege kop naar het aanrecht om de voorbereidingen voor het avondeten te treffen. Weken verstreken, totdat iemand op een dag antwoordde: "Zito de dichter en Melá met de grove bek? Die zijn honderd en acht dagen hiervandaan verwijderd."

"Weet u misschien ook hoe het met hen gaat?"

"Het enige wat ik gehoord heb, is dat ze een paar kleine problemen met de autoriteiten hebben."

"Ach, wie heeft er nou niet een paar kleine problemen met de autoriteiten", haalde Rosa gerustgesteld haar schouders op.

Weken verstreken. Berichten over Zito en Melá bleven uit. Rosa kookte elke dag en ontving elke avond gasten, net als altijd. En toch merkte ze, dat er iets veranderd was. Haar gasten, anders zo spraakzaam over hun landen en hun reizen, anders zo luidruchtig met hun instrumenten of juist zo melancholisch zachtjes, zwegen steeds meer; en als ze al iets zeiden, was het tamelijk oppervlakkig en algemeen ("Nee dank u, mevrouw, ik eet geen vlees" of : "Lekker, ik lust nog wel een glaasje"). Rosa vroeg hen waar hun stilte vandaan kwam, maar ze zwegen.

Weken verstreken.

Hoewel Rosa elke avond gasten ontving, was haar herberg in een diep stilzwijgen gehuld. Weken verstreken, totdat Rosa opschrok van het eerste menselijke geluid dat ze sinds lange tijd gehoord had: Zito en Melá waren terug en vertelden haar wat er gebeurd was.

Voordat weken en weken verstreken waren – ongeveer op het moment dat Zito en Melá voor de tweede keer op pad gingen – werd de directeur van De Posterijen wakker na de zoveelste nachtmerrie waarin zijn machtige imperium was ingestort. Natuurlijk, zijn bedrijf was groot en machtig, maar kon inmiddels bijna niet meer in zijn salaris voorzien. Vele ontslagrondes waren er al geweest – ontslagrondes die zijn eigen salaris hadden doen stijgen, want, laten we wel wezen, de pijn van een ontslagronde moet wél gecompenseerd worden (soms, als hij een borrel te veel op had, noemde hij het zijn beulsloon, want werkelijk, hij voelde de pijn in zijn hart wel, heus, hij was ook niet van steen; andere keren was hij stiekem toch wel een beetje trots op zichzelf, want in zijn kringen werd hij bewonderd om zijn creatieve lef om na de zoveelste ontslagronde er gewoon nog eentje bovenop te doen). Het mocht allemaal niet baten: voor zijn volgende salarisverhoging zou hij De Posterijen tot de laatste man en vrouw moeten ontslaan, en wie zou dan de post sorteren en rondbrengen? Hij zelf? Hij greep naar zijn maagtabletten. Als dit zo door ging, zou hij met 'minder' genoeg moeten gaan nemen. 'Minder'. Hij proefde het woord in zijn mond. 'Minder'. Hij wist niet eens wat dat was, maar het smaakte niet lekker. Hij overwoog voor de zoveelste keer om het advies van zijn peoples manager over te nemen en besloot diens raad daadwerkelijk maar eens

op te volgen. Hij greep naar de telefoon, brulde wat bevelen en stapte uit bed om zich te gaan scheren. Die middag werd er een ideeënbus naast de deur van zijn kantoor vastgeschroefd.

Enkele dagen nadat de ideeënbus geïnstalleerd was, werd iemand 's ochtends wakker en zei kloek: "Ik heb een briljant idee!" Opgetogen ging hij naar zijn werk en eiste hij de baas – die uiteraard in een belangrijke vergadering zat, zo meldde de secretaresse althans – te spreken. Na lang aandringen – de baas was natuurlijk niet zo maar voor iedereen beschikbaar, ook al deed hij op advies van zijn peoples manager alsof – stond hij eindelijk voor het bureau van de directeur van De Posterijen. Afwezig stond de dikke man met de rug naar zijn bureau gekeerd naar buiten te staren en zich te bedenken dat hij zijn peoples manager zou ontslaan – dit was al de derde flapdrol deze week die hem wou spreken in het kader van die stomme 'ideeënbus' – toen zijn bezoeker begon te spreken en hij meteen één en al aandacht werd. Eindelijk een idee dat geld op zou leveren! Eindelijk zou hij slapend rijk kunnen worden!

Hij greep naar zijn telefoon, brulde wat in de hoorn en sprak kort met zijn advocaat. Een uurtje later was de zaak rond en waren alle straatnamen eigendom van De Posterijen. Elke keer als iemand een adres op een envelop zou schrijven, werd er vanaf dat moment een extra heffing opgelegd. Meteen na deze maatregel volgden protesten en demonstraties – de directeur kon alles vanaf zijn raam op de bovenste verdieping van het immense gebouw van De Posterijen goed zien – maar de advocaat had alles goed geregeld en de regeling stond als een huis.

Diezelfde dag nog begonnen advocatenkantoren zich te specialiseren in patentaanvragen voor eigennamen. Bedrijfsnamen waren al heel lang beschermd en eigenlijk was het heel eenvoudig: sticht lege ondernemingen, geef ze een naam en vraag bescherming aan voor die naam. In een mum van tijd waren alle namen beschermd en werd oneigenlijk gebruik ervan bestraft met een geldboete. Na de eigennamen volgden de woorden. Onder de eerste beschermde woorden bevonden zich 'oneerlijk', 'uitbuiting', 'onrechtvaardig', 'gemeen', 'vals' en al hun varianten en afgeleiden.

Als dit zo gemakkelijk gaat, dachten de snelle advocaten, dan kunnen we misschien ook wel standaarduitdrukkingen laten beschermen, en claimden met succes 'alle rechten voorbehouden'.

Niet lang daarna was 'ik hou van jou' privébezit van de eigenaar van een groot pretpark en konden alleen de rijken – en dan nog alleen op verjaardagen – hun liefde voor elkaar uitspreken. Mensen werden creatief en verzonnen nieuwe namen en onbekende uitdrukkingen, maar niets mocht baten. Er was een dag nadat iemand was opgestaan met een briljant idee een nieuw beroep ontstaan: de patentjager. Deze mengde zich in gesprekken, noteerde alle nieuwe woorden zorgvuldig en verkocht ze dan aan bedrijven, namens wie de advocaten diezelfde dag nog bescherming aanvroegen. Snel daarna werd spreken te duur voor de meeste mensen en konden alleen de allerrijksten zich een conversatie veroorloven; het geld dat ze daarvoor moesten betalen, ging meestal toch naar hun eigen bankrekening, want ze bezaten alles al en nu bezaten ze ook de taal. De media braakten alleen de woorden uit

die hun bazen wilden betalen of bezaten, of waar ze onderlinge afspraken over hadden. Dagelijks verschenen in de kranten steeds langere lijsten met woorden die niet meer vrijelijk gebruikt mochten worden.

De enigen die zich niets aantrokken van de privatisering van het woord en gewoon doorgingen gratis taal te gebruiken, waren Zito en Melá.

“Ik ben dichter. Als ik geen woorden mag gebruiken zoals ik wil, dan ben ik geen dichter meer”, zei Zito tegen de patentpolitie, die kwam vragen wanneer hij zijn rekeningen eindelijk eens ging betalen.

“Mijnheer, dat kan iedereen wel zeggen. Volgens onze gegevens staat deze rekening nog open en moet u dus nog betalen. Als u dichter wilt blijven, dan kunt u zich aanmelden bij het Genootschap van Dichters. Leden van dat genootschap mogen tegen een kleine maandelijkse bijdrage gebruikmaken van woorden die bij thema's horen als de liefde, eigendom van het genootschap zelf, en van eenzaamheid en verdriet, eigendom van de Unie van Psychologen. Als u andere thema's wilt gebruiken, dan kunt u in de wekelijkse nieuwsbrief, inbegrepen bij het lidmaatschap, zien bij wie u terecht kunt voor leasewoorden.”

“Jij vervloekte patentenproleet!” stoof Melá op, “hoe durf je te proberen om Zito of mij de mond te snoeren?”

“Rustig maar, mevrouwtje”, begon de man, maar Melá's stem sneed hem de adem af: “Niks 'rustig' en niks 'mevrouwtje', vuilbek! Jij laat de grote poppenspelers hun arm zo ver in je achterste steken dat je je eigen schijt in je smoel hebt en alleen nog maar zegt en doet wat zij willen. Hun hand steekt al zo van je reet tot je muil omhoog, dat je ruggengraat verweekt is en je bang bent dat je in elkaar zakt als ze

hun hand terugtrekken. Of misschien vind je het wel gewoon lekker om zo opgesprietst te zijn als een handpop en vind je de smaak van je eigen schijt wel lekker. Kietelt het wel een beetje en word je er zo opgewonden van dat je niet meer nadenkt. Waarom zou je anders niet meer nadenken en zulke belachelijke bevelen uitvoeren zonder er zelfs maar bij stil te staan? Hoe zou je anders die poppenspelers die taal willen bezitten kunnen verdedigen? Vraag je je niet af hoe iemand woorden kan bezitten, of thema's? Hoe kan iemand anderen het recht om over liefde te spreken ontnemen? Zijn jullie helemaal gek geworden? Val toch allemaal dood, stelletje klerelijers! Rotzakken!"

"U gebruikt veel dure woorden, mevrouw. Weet u niet dat de kerken alle scheldwoorden bezitten en het gebruik hiervan onder geen enkele voorwaarde onbeboet laten?"

"Nee, poepbek, dat wist ik niet en het zal me ook een rotzorg zijn. Als jij je mond opendoet, kan ik de vingers van je bazen met je tong zien spelen. Als ik mijn mond opendoe, hoor jij alleen hun kassa's rinkelen. Je hoort me wel, maar je luistert niet. Jij bent degene die taal misbruikt, niet ik. Ik verkracht alleen jullie regels en jullie wetten met mijn taal, omdat ik niet meedoe aan jullie belachelijke afspraken. Ik breek jullie taalgebruik en als je nu niet snel opdondert, breek ik ook je benen."

Toen smeed Melá de deur dicht en brak daarmee de neus van de patentagent.

"Dus zo ben je aan je bijnaam gekomen", merkte Rosa op.

"Zo ben ik aan mijn bijnaam gekomen."

"Sinds dit voorval zijn we onderweg," ging Zito verder.

"We schrijven op de muren en praten tegen de mensen op straat en zorgen ervoor dat de taalpolitie niet in de buurt kan komen door steeds maar onderweg te blijven. Sommige mensen denken erover als wij, maar de meeste mensen houden hun mond. Ze zijn bang om hun baan en hun geld kwijt te raken en gebruiken alleen goedkope woorden of blijven helemaal nietszeggend. Op sommige plaatsen treedt de taalpolitie keihard op. Ze slaat die mensen die spreken in elkaar, of erger: we hebben al gehoord dat mensen verdwenen omdat ze hun mond opendeden. Het is niet meer veilig om je gedachten uit te spreken; en als mensen niet meer spreken, dan lossen hun gedachten op."

Rosa dacht lang na.

"Zijn jullie daarom teruggekomen?" vroeg ze ten slotte.

Zito hield Melá's hand vast.

"We krijgen een kind", lachte Melá. "En dachten dat het beter zou zijn om hier te blijven tot het zo ver is", ging Zito verder.

"Tuurlijk. Geen probleem. Ik zal zo meteen jullie oude kamer in orde maken. Maar eerst gaan we dadels maken, want we hebben veel om te vieren."

The background is a vibrant, abstract composition of geometric shapes. Large, irregular shapes in various shades of green (from lime to forest green) are set against a black background. These green shapes are outlined with thick white borders. Interspersed among the green shapes are smaller, angular shapes in shades of blue and cyan. The overall effect is a dynamic, high-contrast, and textured visual field.

7

BWAZLAZORA 71

Weken verstreken waarin Melá's buik langzaam opzwol. Reizigers schraapten voorzichtig hun keel en maakten aanvankelijk piepende, krassende geluiden, ontwend als ze waren om te spreken, maar aangeemoedigd door het geklets van Rosa, Zito en Melá gingen ze al snel over op hun oude stemgeluid.

“Vriend, we maken een sprookjesboek voor ons kind. Vertel ons eens een sprookje uit het land waar je vandaan komt.”

“Mijn land is te jong om sprookjes te hebben.”

De man zweeg even terwijl zijn tafelgenoten hem geschokt aankeken. Een paar ogen vernauwde zich in woede; een ander paar schoot open in angst. Iedereen kende het land dat te jong was om sprookjes te hebben. Niemand was erg gecharmeerd van dat land. Iedereen had daar zo eigen redenen voor. Niemand durfde die redenen uit te spreken, behalve Rosa, Zito en Melá, maar die zwegen ook. De man zuchtte voordat hij verder ging.

“Er worden wel veel dingen verzonnen in ons land. Het lijkt soms wel of er twee versies van ons land zijn. De ene, dat is de oppervlakte waar we dagelijks over lopen en waar onze huizen en onze winkels op staan. Die versie is een hele mooie, met prachtige natuur en mooie steden en mensen die er graag wonen. De andere versie is die waar jullie ook mee te maken hebben: het vraatzuchtige monster dat met zijn tentakels over de hele planeet rond kruipt en alles wat weerstand biedt opsorpt en afgekloven uitspuugt. Dat monster heeft twee koppen. Het lispelt met de ene tong zoete woorden van vrijheid en rijkdom – koop

mijn spullen en je zult gered worden – en knarsetandt met de andere kaak over agressie en oorlog – als je niet voor me bent, ben je tegen me. De ene kop lonkt en hypnotiseert, de andere hapt naar je ingewanden. Dit monster dat jullie kennen, kennen wij in ons eigen land ook. Het vervuult de eerste versie van ons land en verminkt onze leefomgeving. In mijn eigen land bestaat ook weerstand tegen het monster. We vechten ertegen, maar met lege handen. We willen zijn hart doorboren, maar kunnen het niet, want we weten: dat monster, dat zijn we zelf. Dus probeerden we iets minder radicaals: we probeerden het monster te veranderen. We grepen terug naar de wetten en de regels van het monster en gebruikten de taal die het monster begreep, omdat het zijn eigen taal was. Zo trachtten we tot hem door te dringen. Het monster had, zo vonden wij, te veel macht, en we wilden dat die macht opnieuw verdeeld werd, zodat het monster ook naar mensen zou luisteren die tot voor kort niet met het monster mochten spreken maar ervoor gevochten hebben om gehoord te worden. Op het moment dat we dachten iets bereikt te hebben, sloeg het monster echter genadeloos toe en verhief het zichzelf definitief tot de absolute macht. We hadden ons laten misleiden door de lonkende kop, de kop die beloftes deed voor de toekomst en sprak over verandering. De kop die ons hoop gaf en een vooruitzicht op verbetering. Hierdoor werden we afgeleid en hadden we niet in de gaten dat de andere kop zachtjes aan onze buik knabbelde, zijn tong voorzichtig naar binnen stak en in onze darmen begon te roeren, totdat het op een onbewaakt ogenblik zijn kaken opende, zijn tanden ontblootte en ons in stukken beet. Nu zijn we dus verdeeld. Sommigen denken dat we beter door het monster opgegeten

en verteerd kunnen worden, omdat we dan toch nog deel uitmaken van de macht. Anderen denken dat we beter giftig kunnen worden, zodat het monster sterft als het ons eet. Weer anderen denken dat we beter kunnen doen alsof we dood zijn, hopend dat het monster geen aaseter is en ons met rust zal laten. Maar het monster is wél een aaseter. Het vreet alles om in leven te blijven en is gulzig. Het hypnotiseert met zijn ene kop en vreet met de andere om te kunnen blijven hypnotiseren. Dat is de aard van het wezen. Daarom denk ik zelf dat de tweede optie het beste is: giftig worden."

De man hield even stil terwijl iedereen hem aankeek. Zelf staaarde hij naar de etensresten op zijn bord.

"Ik ben gekomen", ging hij verder, "om te zeggen dat er in mijn land veel bewondering is voor jullie, Zito en Melá, ook al zijn er maar weinigen die durven wat jullie durven. Er is een grote aanhang in mijn land, maar geen echte beweging, want als mensen in actie komen tegen het beest, worden ze gestraft omdat ze niet vaderlandslievend zouden zijn. Dat is niet waar, mensen in mijn land zijn heel vaderlandslievend. Ze haten alleen het beest dat hun dierbare land zo'n slechte naam bezorgt en het eigen nest bevuilt. Ik ben gekomen om jullie te zeggen dat er in mijn land veel steun voor jullie is, Zito en Melá, maar ook om jullie te waarschuwen. Het monster snuffelt rond en heeft het op jullie begrepen. Het zal niet lang meer duren of het staat op jullie stoep. Het heeft jullie tot taalterroristen benoemd en wetten aangenomen die reguleren wat het met jullie mag doen, mocht het jullie vinden. De ene

kop spreekt van rechtvaardigheid, de andere wil jullie gewoon kwijt omdat jullie woorden zijn bestaan bedreigen. Het kan immers alleen bestaan bij de gratie van dubbelzinnigheid."

Zito en Melá keken elkaar aan.

"Vriend", sprak Zito rustig, "dat wij in je land zo veel steun hebben, wisten we niet. Blijkbaar heeft het monster een manier gevonden om dat soort informatie achter het rookgordijn te houden dat het voor de rest van de wereld heeft opgetrokken, een rookgordijn dat de contouren laat zien van een land dat als één blok achter het monster staat. Dank je dat je gekomen bent."

"Maar we zijn niet bang", ging Melá verder, "want we zijn ongrijpbaar. We hebben geen leider en we hebben geen programma. Het enige waar het monster ons op kan pakken, is dat we ontkennen dat het monster bestaat, en dat maakt ons onaantastbaar, want wat niet bestaat kan ons niet raken."

"Maar het monster bestáát, Melá!" riep de man uit, "en we kúnnen niet doen alsof het er niet is, want we hebben er dagelijks mee te maken." "Nee", zei Melá, "het monster bestaat alleen in de hoofden van de mensen. Als we allemaal het monster de rug toekeren, uit ons leven wegdenken, is het weg. We hóeven niets te kopen en daarmee het bestaan van het monster te erkennen. We hóeven niet te luisteren en te kijken naar wat het monster wil dat we horen en zien. Zolang je het monster negeert, ben je vrij. Iemand vertelde me ooit dat in haar land een koning was. Het was geen vervelende koning of zo, en hij was ook best

wel populair in zijn land, maar ze vond dat het een duur geintje was om hem als symbool aan te houden. Bovendien stuitte het haar tegen de borst dat ze niets te kiezen had en ze was juist een fel voorstander van gekozen staatshoofden. Ik zei tegen haar: 'Dat veel mensen vinden dat jij een koning hebt, betekent niet dat jij hoeft te vinden dat je er eentje hebt. Ook al is het bij de wet vastgelegd en ook al gaat je belastinggeld naar hem en zijn familie – dus ook al zou je kunnen zeggen dat je er écht mee te maken hebt – dan nóg kun je hem in je hoofd de rug toekeren en vinden dat je geen koning hebt. In je eigen leven hoef je niet te erkennen dat een wildvreemde man zoiets intiems als je koning is.' Wanneer je je geld als je absolute eigendom beschouwt, dan kan het zuur zijn als het je zonder te vragen afgenomen wordt; wanneer je je geld ziet als een ruilmiddel waarmee je je tijd tegen wat voordelen inwisselt, dan kun je zelf beoordelen of je het een goede ruil vindt en word je niet de dienaar van de economie. En zodra je je geld en je beslissingen delegeert naar een anoniem orgaan, gebeuren er dingen die je eigenlijk niet zelf gekozen zou hebben. Wij hebben op onze reizen met veel mensen gesproken en we hebben ons vaak afgevraagd waarom zo veel mensen stilzwijgend steunen waar ze zo ontevreden over zijn. Op onze eerste reis werden we al meteen geconfronteerd met het antwoord: veel mensen hebben bij voorbaat een diepgeworteld wantrouwen jegens hun medemens. Dat komt volgens mij voort uit het hardnekkige idee dat de wereld snel verandert en dat er chaos en gevaar om elke hoek, en dus achter ieders rug en ellebogen loeren. Nu viel ons op dat dit beeld vooral leeft bij mensen die het gezag vormen en vertegenwoordigen. Zij hebben dus, naar mijn idee, het grootste

belang bij dat idee en zij zullen dus ook wetten en beleid blijven ontwerpen die gericht zijn op het terugdringen van de onbetrouwbaarheid van de mens. Zij negeren – net zoals ik het monster neger – de mogelijkheid dat mensen geen monsters zijn. En daarmee legitimeren ze wetten en beleid die de keuzemogelijkheden van mensen beperken en de vrijheid van burgers aan banden leggen. Gevoelens van machteloosheid ontstaan niet alleen door die wetten, maar ook doordat mensen diep in hun hart weten dat ze deze beperkingen over zichzelf hebben afgeroepen door hun beslissingen te delegeren. In een dictatuur, waar het delegeren van beslissingen afgedwongen wordt, ligt het misschien anders, maar ook daar zie je dat als mensen in opstand komen, ze niet vechten voor zelfbeschikking maar voor een andere persoon die over hen kan gaan beschikken. Veel mensen die actie ondernemen willen niet géén leiding, maar een ándere leiding. Zo maken mensen hun eigen monsters en leggen ze zichzelf aan banden. De meesten denken dat het zonder leiding een zootje wordt. Ze wantrouwen hun medemens en beschermen zichzelf met rechten en plichten, maar ze proberen het niet eens zonder leiding, want niet alleen wantrouwen ze hun medemens, maar ze hebben ook nog eens te weinig vertrouwen in zichzelf. Je begon je verhaal met te zeggen dat je land te jong is om sprookjes te hebben. De meesten hier aan tafel voelden onmiddellijk hun wantrouwen groeien. Misschien vertrouwen ze je nog steeds niet. Voor mij is het geen kwestie van vertrouwen of niet. Je vertelt je verhaal en ik luister naar je. Je wil je tegen het monster verdedigen door giftig te worden. Ik verdedig me er niet tegen, want in mijn wereld bestaat het monster niet en waar het monster niet bestaat, speelt vertrouwen

geen rol. Je bent naar de herberg gekomen om je verhaal te vertellen en we hebben geluisterd. Daarmee hebben we elkaar een dienst bewezen. Niet omdat niets gratis mag zijn, maar omdat iedereen elkaar wat te bieden heeft en de kracht heeft, ook al is die diep weggeborgen, om zelf verantwoordelijkheid te dragen voor keuzes. Mijn moeder zegt dat de machtigen geen verantwoordelijkheden willen dragen, maar ik zeg dat de machtelozen zelf ook geen verantwoordelijkheid willen dragen. Ze schuiven hun onmacht af op regels en gewoontes, maar zijn weinig bereid hun eigen regels en gewoontes te maken, regels en gewoontes die uit hun hart komen, regels en gewoontes die hun leven leiden. Niemand is verplicht om de producten uit je land te kopen of om de films uit je land te bekijken. Toch doen ze het, want ze willen de woorden die de ene kop lispelt, de woorden van vrijheid en rijkdom horen. Voor die keuze dragen ze zelf de verantwoordelijkheid, niet het monster. Het monster is niet aansprakelijk voor wat mensen met zijn woorden doen. Misschien heeft het monster zelfs alleen maar die andere, die knarsende kop, de kop die woorden van agressie en uitbuiting en vernieling uitbraakt, en interpreteren de mensen die woorden als vrijheid en rijkdom. Misschien is er wel een derde kop, eentje die van schaken houdt. Of een vierde kop. Misschien. Het feit dat je het over een tweékoppig monster hebt, laat al zien hoe je jezelf beperkt in hoe je het monster verbeeldt en in wat volgens jou de mogelijkheden van het monster zijn. Mijn keuze is dat ik niet luister naar het monster en dat ik het me ook niet voor de geest wil halen. Het gevolg daarvan is dat ik geen nutteloze dingen heb die me maar kort kunnen behagen en dat ik de woorden gebruik die ik wil. Vertel me eens wat daar nadelig aan is!

Ik ben verantwoordelijk voor minder verspilling en voor een creatieve geest. Als dat een misdaad is, dan moet dat maar. Het is niet tegen de regels en gewoonten die ik heb gemaakt. Als dát giftig is, dan is jezelf vergiftigen goed. Als het monster dat gif eet, zal het het gif van zijn eigen ontkenning verteren en uiteindelijk zichzelf vergeten."

Plots kromp Melá ineen met een van pijn vertrokken gezicht. Zito snelde toe en greep haar hand vast, die ze fijnkneep terwijl ze tussen haar tanden siste: "De baby! De baby komt!"

Zito droeg Melá naar boven terwijl Rosa water ging koken. De gasten bleven beneden en luisterden naar Melá's kreten van pijn. Diep in de nacht hielden de kreten op en hoorden de gasten even niets. Ze hielden hun adem in – wat was er gebeurd? – totdat ze opgelucht weer ademhaalden bij het horen van het zachte huilen van de baby. Toen schrokken ze op van het harde bonzen op de voordeur. Rosa kwam naar beneden gerend, riep in het voorbijgaan "Het is een meisje" en trok de voordeur open.

Daar stond Chave, grijnzend van oor tot oor.

"Ik moet je wat leuks vertellen", zei hij, terwijl hij over de drempel stapte en Rosa aan de kant duwde.

"Ah, ik zie dat je gasten hebt. Misschien kunnen we beter een meer discrete plek dan de eettafel vinden."

"Kom maar mee naar mijn kamer", zei Rosa, terwijl ze Chave bij zijn elleboog pakte. Ze liepen de trap op naar de kamer die vroeger van haar

vader, later van haar ouders, weer later van haar vader alleen was geweest en daarna van haar was.

“Wat moet je?” vroeg Rosa, terwijl ze de deur achter hem sloot en zich naar hem omdraaide. Chave grijnsde toen hij zijn verhaal deed, maar Rosa lachte niet.

“Ik was boos op je, Rosa, omdat je niet met me wilde trouwen en me afwees. Niemand had me ooit afgewezen. Toen heb je ook nog je woorden als zweep gebruikt en me bij je deur weg geranseld. Ik heb lang nagedacht over wraak en over hoe ik je de mond zou kunnen snoeren, want Rosa, ik wist dat je zou lijden als je monddood zou zijn. Ik dacht lang na en op een ochtend werd ik wakker en zei ik heel kloek: ‘Ik heb een briljant idee!’

Opgetogen ging ik naar mijn werk en eiste ik de baas te spreken. Die had namelijk een ideeënbus opgehangen, zodat de werknemers mee zouden denken over hoe hij nog rijker kon worden. Natuurlijk kreeg ik de directeur niet meteen te spreken – welke baas is wel op afroep voor zo maar iedereen te spreken? – maar ik dacht aan jou en was geduldig. Toen ik eindelijk voor zijn bureau stond, keek hij afwezig naar buiten, maar toen ik eenmaal begon te spreken, had ik zijn aandacht snel genoeg te pakken. Hij greep naar zijn telefoon, brulde wat in de hoorn en sprak kort met zijn advocaat. Een uurtje later was de zaak rond en waren de adressen eigendom van De Posterijen. Ik wist dat dit nog maar het begin zou zijn en dat snel daarna woorden en uitdrukkingen geprivatiseerd zouden worden. Het was simpel te realiseren, iemand moest alleen even op het idee komen. Die iemand was ik, gevoed

door mijn haat voor jou, Rosa.”

“Ben je klaar?”

“Nee. Ik heb ook nog een nieuwtje voor die twee tortelduiven van je. Misschien kun je die er even bij halen.”

Plots hoorden de gasten, die nog steeds beneden zaten, een geweer-schot door de nacht klieven. Ze keken elkaar geschrokken aan en verdwenen toen als afgesproken ieder naar hun eigen kamer.

Rosa, Zito en Melá overlegden de hele nacht wat ze zouden doen. Toen de zon opkwam, nam Melá afscheid van haar geliefden en was ze verdwenen.

8

“Kijk, en dit is je overgrootvader”, zei Zito.

Rosita stak haar mollige vingertjes uit en raakte voorzichtig de foto aan. Liefkozend kietelde ze haar verre familielid onder zijn neus, maar hij hoefde niet te niezen en dat vond Rosita vreemd. Als haar kat over haar schoot liep en met haar staart onder haar neus streek, moest zij altijd vreselijk niezen. Ze keek haar vader vragend aan.

“Ik had het beter moeten uitleggen. Sorry, kleintje. Dit is niet je overgrootvader, maar een afbeelding van hem. En dit is een afbeelding van je overgrootmoeder. Mijn oma.”

Zito en Rosita reikten hun halzen en bekeken de foto aandachtig van dichtbij. Beiden zwegen; hij, omdat hij niet verwacht had een foto van háár hier in de herberg aan te treffen, en zij, omdat ze probeerde de gedachten van haar vader te peilen. Zito sloot even zijn ogen en dacht aan de verhalen die hij van Rosa over Zeno en haar gehoord had. Rosita sloot even haar ogen en voelde hoe een tinteling haar polsjes vastgreep. Daar schrok ze zo hard van, dat ze begon te huilen en Zito uit zijn overpeinzing losrukte. Hij drukte haar tegen zich aan en aaide over haar zachte krullen. “Hoe kan zij nou weten van haar en van wat ze veroorzaakt heeft?” vroeg hij zich in stilte af, terwijl hij “Rustig maar, meisje” in haar oor fluisterde en haar zachtjes op zijn schoot wiegde. Met zijn voet wipte hij het fotoalbum dicht.

“Zullen we oma gaan helpen?” stelde hij voor en Rosita fleurde bij de gedachte aan eten en koken meteen op.

Tot ieders verbazing was de linde toch nog tot wasdom gekomen. Nadat het armetierige stronkje generaties lang een zorgenboompje van Rosita's voorouders was geweest – af en toe perste de boom een takje of een enkel blaadje naar buiten en dat was dan reden voor een feest – groeide de linde sinds vier jaar volop.

“Dat komt omdat jij er toen bij kwam”, verklaarde Rosa de vreemde geschiedenis aan haar kleinkind. “De boom heeft zijn energie gespaard en gewacht tot jij kwam, zodat hij speciaal voor jou kon gaan groeien en bloeien.”

Rosita vond dit wel een aannemelijke verklaring, maar ze had toch ook andere geluiden gehoord, geluiden die, vooral fluisterend, vertelden over de nacht waarin zij geboren was.

“Oma, ze zeggen dat u opa hebt vermoord. Klopt dat?”

“Nee hoor”, zei Rosa, “opa leeft nog. Kijk maar daar, in de tuin. Daar staat hij.”

Rosita keek door het raam naar buiten en zag alleen de linde, met in de takken een schommel die door de wind zachtjes op en neer bewoog. Ze snapte er niets van – opa was toch geen boom? – maar besloot het erbij te laten. De aanblik van de schommel had haar op een idee gebracht en ze rende naar buiten om zich met haar buik op de plank van de schommel te gooien. Ze strekte haar armen en flapperde wild.

“Ik ben een vogel, oma! Kijk maar, ik vlieg! Kijk dan!”

Rosa sloeg haar armen voor haar borst en lachte: “Ja hoor, jij bent een vogel. Kijk maar uit voor de kat!”

“Ha ha! Raadmaars lust mij niet. Ze vindt me vies, want ze is me steeds aan het wassen.”

Toen Rosita nog klein was, kwam er op een dag een klein poesje aanlopen.

“Wat is dat?” vroeg ze haar vader.

“Raad maar eens”, had Zito geantwoord en omdat de poes niet meer verder liep maar bij de herberg bleef, had Rosita Raadmaars haar naam gegeven en geadopteerd. Een dag later had ‘Raadmaars’ op de lijst van geprivatiseerde woorden gestaan, maar daar had niemand op De Kruising zich iets van aan getrokken; hun herberg was nog steeds een van de weinige plekken waar woorden vrijelijk gebruikt werden. Soms vond Rosita het wel een beetje vreemd: als ze 's avonds aan het diner sommige gasten hoorde spreken, dan leek het wel of deze mensen opnieuw moesten leren praten. Hun stemmen piepten en soms moesten ze heel lang naar een woord zoeken. Ze wist dat veel woorden kostbaar waren in het gebruik en dat een heleboel mensen ze daarom uit hun geheugen hadden verbannen – dat hadden Zito en Rosa haar uitgelegd toen ze hen erom gevraagd had – maar deze volwassenen kenden nog minder woorden dan zij, en zij was pas vier.

“De wereld is er erg aan toe”, zei Zito, toen ze hem haar gedachten uitlegde, “maar op een dag zal taal weer vrij zijn. Als iedereen weer gewoon taal gaat gebruiken, kan de patentpolitie het niet meer bijhouden en slaat hun gekke systeem op hol. Het probleem is alleen dat niemand de eerste wil zijn. Als je de eerste in het verzet bent, ben je altijd zichtbaar en dus vindbaar en dus onveilig. Zolang er geen eerste is, is er geen tweede.”

“Papa, waarom ben jij dan niet de eerste?”

"Ik ben een andere eerste. Samen met je moeder was ik de eerste die de patentpolitie de deur wees, je moeder brak zelfs nog zijn neus. We waren dus de eersten die illegaal woorden gebruikten. Maar ons verzet was ondergronds en dat is het nu nog steeds."

"Zitten jullie dan in holen en kelders?"

"Soms wel, maar niet altijd. 'Ondergronds' betekent dat het nog beperkt is tot een kleine groep mensen die probeert uit het zicht van het gezag te blijven. De mensen die het gezag vormen en de mensen die het gezag steunen hebben een idee over hoe mensen in elkaar zitten en hoe ze zich zouden moeten gedragen. Ze hebben zich dat idee gevormd toen ze als het ware in een spiegel keken en zichzelf zagen. Hun idee is dus van toepassing op henzelf. Ze hebben zichzelf als maatstaf genomen en vergaten dat er ook andere mensen waren, mensen die ze niet zagen toen ze in die spiegel keken, omdat die andere mensen voor hen onzichtbaar waren. Ze waren ofwel niet uitgenodigd om ook in de spiegel te kijken, of ze wisten niet dat ze in de spiegel moesten kijken om mee te mogen praten, of het kon ze gewoon niet zo veel schelen om wel of niet gezien te worden. Die mensen bleven onzichtbaar. Maar omdat de wetten en de regels van hen die wel in de spiegel hadden gekeken alleen van toepassing waren op hun eigen beeltenis, vielen de onzichtbare mensen buiten die wetten en regels en werden ze illegaal, ondergronds, clandestien, crimineel. Officieel bestaan ze niet. Toch bestaan deze onzichtbare mensen ook. Ze leiden hun levens net als die andere mensen. Ze lachen, huilen, worden verliefd, bedenken plannen, voelen verdriet, hoop, eenzaamheid en blijdschap. Het enige verschil is dat ze onzichtbaar moeten blijven, want als ze gezien worden, gelden

de wetten en regels van de mensen die het voor het zeggen hebben en die zichzelf als maatstaf hebben genomen ook voor hen. En die wetten en regels zijn eigenlijk heel simpel: alles wat door het gezag verboden is, moet bestraft worden. En dat wat het meest verboden van alles is, is onzichtbaar zijn, buiten de wetten en de regels vallen, of, zoals ook wel gezegd wordt, je onttrekken aan de wetten en de regels. Waar we dus op wachten, is dat de eerste van hen die in de spiegel hebben geken zich niet meer aan de regels en de wetten houdt. Maar dat kan lang duren. Niemand overtreedt graag de eigen regels, want dan zou men toegeven dat die regels onzinnig waren."

"Huh?"

"Kijk, die mensen die vóór de spiegel stonden, hebben wetten en regels ontworpen die van toepassing zijn op henzelf, want ze keken immers naar zichzelf. Ze zijn alleen vergeten dat ze in een spiegel keken en alleen hun eigen beeltenis zagen. Ze zijn zó gaan geloven in de algemeenheid van hun wetten en regels, die door en voor henzelf verzonnen zijn, dat ze niet meer kunnen geloven dat andere wetten en regels ook mogelijk zijn. Dus hun levenswijze is de standaard geworden en elke afwijking daarvan is verdacht. De levenswijze van de mensen die niet in de spiegel keken hoeft niet eens per se anders te zijn. Deze mensen zijn niet bij voorbaat dom of zwak, ze kunnen ook inventief en moedig zijn. Het probleem is dat ze aan de verkeerde kant van de spiegel terecht zijn gekomen en onzichtbaar zijn."

"Papa, ik ben pas vier, hoor! Ik snap hier helemaal niks van."

"Zito, maak het dat kind toch niet zo moeilijk met die metaforen van je. Waarom zeg je niet gewoon dat er meerdere werelden naast elkaar

bestaan en dat die werelden elkaar ontkennen en proberen te ontlopen."

"Alsof dát zoveel duidelijker is!" snoof Zito, terwijl Rosa Rosita op haar arm nam en naar de schommel slofte.

"Papa zegt soms wel eens ingewikkelde dingen, hè oma?"

"Ach, papa is een poëet. Die doen altijd onnodig ingewikkeld."

"Oma, wat is een poëet?"

Het leven op De Kruising kabbelde voort tot het eenendertig jaar geleden was dat Zeno onder zijn hartenpijn bezweek. Rosa had in het hele huis kaarsjes aangestoken. De wind blies om het huis en Rosita zat in een deken gewikkeld op de bank te luisteren naar de gesprekken van de gasten. Elk jaar werd op deze dag Zeno's lievelingsmaal bereid – het maal dat hem zo'n geluk en zo'n ongeluk had gebracht – en werd er een bord voor hem op het aanrecht gezet met runderlapjes in rode saus, gegratineerde knoflookaardappelen, brood en gestoofde witte kool met pruimen; een bord dat steevast de volgende ochtend leeg was en volgens Rosita door Raadmaars leeg gepeuzeld was. Ook deze avond hadden ze Zeno's maal gegeten en een vleugje van voorbije tijden, die dagen van gesprekken, dans en muziek, was over de gasten neergedaald.

"Waar kom je vandaan, vriend, en waar ga je naartoe?" vroeg Rosa zo als gebruikelijk.

De man zweeg even.

"Ik weet nog niet zo goed waar ik naartoe ga. Eigenlijk wil ik gewoon ergens opnieuw beginnen. Weten hoe ik zelf zou zijn als mens. Probe-

ren om een bestaan op te bouwen zonder in dezelfde valkuilen te stappen. Kijken of ik als mens wel echt zo ben zoals ik denk dat ik ben. Ik bedoel, ik denk dat ik geen gewelddadig mens ben, maar ik krijg de kans niet om dat te testen, want in het land waar ik vandaan kom, is elk geweld uitgebannen. 'Gekanaliseerd' heet dat met een duur woord. Maar toch, als ik zo eens nadenk, denk ik dat ik best gewelddadig zou kunnen worden als iemand mijn vrouw of kinderen iets aandoet. Of mijn broer, bijvoorbeeld. Ik heb het niet over een duw tegen de schouder of een scheldpartij, maar over iets wat hen zo zou beschadigen dat ze onherroepelijk zouden veranderen in iets wat ik niet meer herken. Terwijl ik zo'n heimwee naar hen zou hebben, heimwee naar hoe ze waren. Dat zou me wel eens bloeddorstig kunnen maken, blind voor welke rede dan ook en zinnend op wraak. In mijn hoofd ben ik wel vredelievend, maar als mijn hart geraakt wordt, weet ik nog zo net niet of ik voor de gevolgen in kan staan."

"Wat je gewelddadig vindt, hangt af van wat je rechtvaardig vindt. Als de grens van rechtvaardigheid bereikt is, verandert een actie in geweld", merkte zijn buurvrouw op.

"Ik denk dat u gelijk hebt, dus wat ik eigenlijk wil is mijn grens van rechtvaardigheid opzoeken. Wat ik zou willen, is ergens opnieuw beginnen en kijken of ik dezelfde regels en wetten zou bedenken die nu bedacht zijn. Of ik wetten en regels zou baseren op eigendom en geld en zo, of op het uitgangspunt van leven en wie daar over beslissen mag. Ik wil weten of mijn eigen wetten logisch voor me aanvoelen of niet. Daar ben ik benieuwd naar."

“Waarom?” vroeg de vrouw tegenover hem. “Denkt u dat u dat kunt onderscheiden na het leven dat u al achter de rug hebt? U wilt iets onderzoeken – dat komt al ergens vandaan. U hébt een vraag – die komt al ergens vandaan. U gaat er al van uit dat wetten en regels nodig zijn en dat als u ze eenmaal ontworpen hebt, ze altijd geldig zijn. Denkt u dat dát het is waar het op neerkomt? Dat als u de universele wet in uzelf gevonden hebt, u elk menselijk gedrag kunt verklaren? Wat een bizar experiment! Denkt u dat u terug kunt naar de oervorm van de mens? Die is in al haar eenvoud volgens mij veel te complex voor ons om nog te begrijpen. We kunnen niet terug, al zouden we willen.”

“Ik denk”, viel de man die naast haar zat bij in het gesprek, “dat de meeste mensen gewoon proberen te overleven. Ze hebben soms een duidelijk doel, maar meestal niet. Ze klooiën wat aan, prutsen her en der wat en proberen erin te slagen overeind te blijven. De handboeken die er waren voor een geslaagd leven, hebben we overboord gegooid. Omdat ze tegen ons gelogen hebben over hoe de wereld werkt en over hoe eenvoudig het is om overeind te blijven als we de handboeken maar naleven. Omdat ze ons in onze klooi- en prutsperiode in de weg zaten. Omdat, weet ik veel wat, we ze niet meer konden lezen met onze nieuwe woorden en uitdrukkingen. We doen maar wat! Soms doen we in georganiseerd verband maar wat en dat noemen we dan ‘maatschappij’, en soms doen we individueel maar wat, maar hoe dan ook, onze daden zijn volstrekt willekeurig en per toeval ontdekken we welk geklooi en gepruts het beste bij ons past. Zet twee volslagen vreemden bij elkaar en ze doen maar wat. Elk prutst en klooit wat en is nieuwsgierig naar het gepruts en geklooi van de ander. In de meeste

gevallen zullen ze iets vinden waar ze allebei beter van worden. In andere gevallen gaan ze elkaar tegenwerken tot er ruzie is. Zonder derde partij die zou kunnen bemiddelen of beoordelen, zou het tot geweld kunnen komen. Voorwaarde is dat die derde partij door de twee andere erkend wordt als bemiddelaar of rechter. Het probleem is nu, dat we niet te maken hebben met drie individuen, maar met verschillende bevolkingen die prutsen en klooiën. En die bevolkingsgroepen bestaan ook uit individuen die alleen maar proberen overeind te blijven, of ze zich nou daarvoor bij een groep aansluiten of niet. Ik bewonder uw experimenteerdrang, mijnheer, maar betwijfel, net als mijn buurvrouw, de relevantie ervan. Het is zoals het is. Nu. In deze wereld. Van vandaag. We moeten van deze situatie iets proberen te maken, want we kunnen niet terug."

Iedereen zweeg, totdat Rosa sprak: "Bovendien, niet alle wetten en regels zijn slecht. En ik denk ook dat niet elke vorm van geweld slecht is. Diep in de mens weggestopt zit het geweld uit vroegere tijden. Dat is geen excuus maar iets waar we mee om moeten zien te gaan. Als we het steeds wegstoppen, blijft het de kop opsteken. Maar waar ik persoonlijk mee zit en de pest aan heb, is dat slechts sommige mensen bepalen wat de regels en wetten zijn en welke vorm van geweld geoorloofd en nuttig is, en dat andere mensen zich daar maar bij neer hebben te leggen. Als het ene land het andere aanvalt om een dictator te verdrijven, is dat vanuit zeker oogpunt verdedigbaar. Maar als dat ene land zelf die dictator geïnstalleerd heeft om de vruchten van dat andere land te kunnen plukken, dan vraag ik me af waar dat ene land

het recht en de wijsheid vandaan haalt om nog te oordelen over goed en fout. Ze veggen hun actieve aandeel in het in het zadel helpen van de dictator onder het tapijt, roepen heel hard 'Niet onze schuld! Sorry!' – foei! stoute dictator heeft eigen wil! – en staan als eerste klaar om het probleem op te lossen."

"Totale verdeling van de macht dan? Werelddemocratie?"

"Schei toch uit! Democratie is leuk op papier. Maar uiteindelijk zijn de uitvoerders van de democratie, de kiezers en de gekozenen met hun ambtenaren, ook maar mensen die knoeien en prutsen. De kiezers doen hun plicht – of niet – om van het geregel af te zijn en de gekozenen voelen zich bijzonder en zijn te druk bezig met het veilig stellen van hun speciale status om te weten waar ze ook alweer voor gekozen waren. En ambtenaren? Ambtenaren! Mensen die hun dagen vullen met zichzelf onmisbaar te maken. Beleidsvoorstellen, onderwijsreglementen, beveiligingsmaatregelen en inspectiediensten, allemaal instrumenten om hun eigen vak overeind te houden. Nee, in democratie zie ik niets, in elk geval niet zoals die uitgevoerd wordt. Het gaat uit van een volstrekt wantrouwen tegenover de mens en wat die kan en wil. Socialistische en communistische regimes idem dito. Zodra zich een bovenlaag vormt die voor anderen bepaalt wat wel en niet de bedoeling is – om vervolgens voor zichzelf uitzonderingen toe te staan – sluip het negatieve mensbeeld naar binnen. Terecht, in sommige gevallen waar de schaalgrootte heeft bijgedragen aan een onontwarbare kluwen van ideeën, handelen, spreken. Hoe meer mensen, hoe meer anonimiteit en dus hoe minder kennis van mensen. Onterecht zodra het om één persoon gaat. Ik wens niet op voorhand als een bedrieger bestempeld te

worden. Ik wil niet zeggen dat er geen bedriegers zijn en ook niet dat ik zelf nooit bedrogen heb of ben, maar ga eerst eens na langs welke maatstaf je me legt en kom dan terug. Ben ik een misdadiger omdat ik in mijn herberg de taalwetten negeer? Of is degene die mij een misdadiger noemt de boosdoener, omdat deze persoon gemeengoed heeft ingepikt en aan ons probeert terug te verkopen? Of is het degene die deze persoon met wetten en regels beschermt, omdat die regels hemzelf of haarzelf ook beschermen? Wat ik maar wil zeggen is: regels, wetten, geweld en bedrog, ze zijn volgens mij allemaal in de mens aanwezig. De vraag is alleen: wiens wetten, regels, geweld en bedrog zijn geoorloofd en wie heeft dat met welk recht bepaald? Dat zal ook de enige uitkomst van uw onderzoek zijn: de oorsprong van de macht. Misschien niet tussen mensen in hun oervorm, wat dat ook moge zijn, maar wel tussen de mensen van nu."

Rosita viel in slaap; op het ritme van haar oma's stemgeluid kon ze altijd uitstekend wegdoezelen. Ze hoorde nog net hoe de man zei dat hij weigerde uit te gaan van het slechte van de mens en hoe Zito hem vroeg waarom hij per se wilde praten over dé mens: "U kunt toch vertrouwen op uw eigen goede dingen zonder die op iedereen te projecteren of juist niet uzelf als gemiddelde van de hele mensheid te zien?"

Die avond installeerde Rosa zich in bed met een kussen in de rug. Op haar nachtkastje stond een glas wijn naast een verzameling kaarsen. Ze pakte haar dagboek en bladerde er een beetje in terwijl ze nu eens haar sigaret, dan eens haar glas wijn naar haar lippen bracht. Soms las

ze een passage wat aandachtiger, soms wat vluchtiger. Toen pakte ze haar pen en begon ze te schrijven. Ze was zo geconcentreerd bezig dat ze opschrok van een ritseling in haar kamer.

“Papa?”

A close-up photograph of a white, textured surface, possibly a wall or ceiling, with a blue pipe running across it. The surface is covered in small, dark, circular spots, likely mold or water damage. A large, white, stylized number '9' is superimposed on the image. The lighting is bright, creating strong shadows and highlights.

9

De volgende ochtend werd Rosita op de bank wakker met een stijve nek. Met een pijnlijk gezicht kwam ze overeind, waardoor Raadmaars van haar schoot gleed, in haar glijvlucht wakker schrok en zich draaide om op haar pootjes te landen. Samen knipperden ze tegen de eerste zonnestralen en samen rekten ze zich uit.

“Zal ik oma eens gaan verrassen met koffie op bed?” vroeg ze aan Raadmaars, die haar schouders ophaalde en wegliep. Rosita volgde de kat naar het keukengedeelte en zette de ketel met water op het vuur. Ze spiekte tussen de gordijnen door naar de tuin – een vreemde benaming voor iets wat door gebrek aan een specifieke omheining (de muur was afgebroken) niet duidelijk tot de herberg behoorde – en zag hoe de schommel zachtjes op het ritme van de wind heen en weer bewoog. Met een lichte sprong landde Raadmaars op de schommel. Ze draaide zich tot een bal en leek meteen in slaap te vallen, gewiegd door de wind en gestreeld door de zon.

Het gefluit van het kokende water bracht Rosita weer terug tot haar voornemens. Ze maakte de koffie en liep ermee de trap op naar boven, naar de slaapkamer van Rosa. Met haar linkervoet stootte ze zachtjes de deur open. Daar lag haar oma in bed. Naast haar brandden de laatste stompjes van de verzameling kaarsen. Rosita blies ze uit en zette de koffie naast de plasjes was.

“Oma!” riep ze zachtjes, terwijl ze naar het raam liep om de gordijnen open te trekken.

“Oma?” riep ze nog eens toen ze terugkeek naar het bed en nog steeds geen teken van leven had gehoord of gezien. In het volle zonlicht zag ze dat Rosa tot laat in de nacht had zitten schrijven. Haar dagboek

was uit haar vingers gegleden en lag op de sprei. Rosa zelf lag onderuitgezakt op haar kussen. Rosita snelde naar het bed en schudde zachtjes aan haar oma's schouder.

Geen reactie.

Haar blik gleed naar het dagboek. De laatste pagina van Rosa's leven was half gevuld. Rosita's ogen staarden naar de eerste regel:

Vandaag ben ik 49 jaar, zeven maanden en zes dagen oud en mijn cadeau is de dood.

Ze las en herlas die eerste regel en keek van haar oma naar het dagboek en terug, totdat de strekking van de woorden tot haar doordrong. Ze hoorde Zito stommelen op zijn kamer.

"Papa?"

Ze stond op en liep naar haar vader.

"Oma is dood."

Met een kletterend geluid viel de scheerkwast in de wasbak.

Een paar dagen na Rosa's begrafenis, vroeg Rosita aan Zito of ze haar oma's dagboek mocht lezen.

"Natuurlijk. Waar wil je beginnen?" was Zito's wedervraag.

"Bij het laatste."

Rosita ging op de bank zitten en sloeg de laatste geschreven pagina op. Ze begon te lezen:

Vandaag ben ik 49 jaar, zeven maanden en zes dagen oud en mijn cadeau is de dood. Net zoals iedereen in mijn familie word ook ik niet oud. Ons hart leeft intensief. Het klopt voor de liefde, het klopt voor de vrijheid en het klopt om het bloed rond te pompen. Dat laatste is misschien niet zo romantisch of heroïsch, maar wel onontbeerlijk. Vannacht zal deze laatste functie uitvallen. Ik hoop dat de andere twee functies niet mee sterven en dat de liefde en de vrijheid – en alle woede en vreugde die daarmee gepaard gaan – waar ik voor geleefd heb door blijven ademen ook na mijn dood. Ik heb goede hoop voor Rosita. En natuurlijk ook voor Zito en Melá. Zito en Melá. Als ik aan hen denk, breekt mijn hart opnieuw.

Hier stopte Rosa's schrijven.

Melá?

Rosita had die naam wel eens horen fluisteren, maar nooit in combinatie met Zito's naam.

“Papa?”

Zito keek op van zijn uien.

“Wie is Melá?”

Hij veegde met zijn hand over zijn ogen en begon te huilen.

“Uien”, legde hij met verstikte stem uit, terwijl hij naar de bank liep en naast Rosita ging zitten. Hij zuchtte.

“Melá?” vroeg ze om hem op gang te krijgen. Zito pakte haar knie vast.

“Melá”, zei hij zachtjes, “Melá is een ongelooflijke vrouw. Ze zegt wat

ze wil en ze is stoer en sterk."

"Dat weet ik, papa, dat heb ik ook over haar gehoord. Ze gebruikt haar tong als een sabel en hakt ermee op monsters in. Maar waarom staat ze in Rosa's dagboek? En waarom staat er 'Zito en Melá'? Ken je haar?"

Zito zweeg en keek uit het raam. Hij slikte en zei: "Melá is je moeder. Ze werd als baby op de stoep van de herberg gelegd. Ik was meteen verliefd. Ik vond haar mooi en lief en grappig. We groeiden samen op en gingen samen de wereld in. We hielden veel van het leven en we hielden veel van elkaar. Toen ze zwanger werd van jou, kwamen we terug naar Rosa. We hadden nogal wat opschudding veroorzaakt. We vonden dat taal geen privébezit was en gebruikten woorden zonder heffingen te betalen. Ik schreef mijn mooiste gedichten als ik naar Melá keek. Ken je 'De kakkerlak en de krijger'?"

"Natuurlijk", zei Rosita, en ze reciteerde:

"De kakkerlak en de krijger
hebben beiden een glimmend schild.
De ene wordt vertrapt en verguisd,
de ander toegejuicht en bemind.
De eerste zal nooit een mens doden,
de ander zal het nooit leren laten.
'De mens is als de natuur' wordt gezegd
- gewezen wordt op het geweld.
Maar waarom omarmen we dan niet
de vredelievende kakkerlakken

en zetten we de soldaten niet
met afgrijzen buiten de deur?

Tuurlijk ken ik het. Hoezo?"

"Dat gedicht was blijkbaar verkeerd gevallen. Eerst hadden we alleen problemen met de patentpolitie en haar opdrachtgevers. Nu hadden we ineens een probleem met het leger, want het leger houdt er niet van om met ongedierte vergeleken te worden. Ik probeerde nog uit te leggen dat het leger juist niet met de kakkerlak vergeleken werd – dat zou het arme diertje onrecht doen – maar dat ik juist adviseerde het leger af te schaffen. Ik bedoel maar, meer dan de mythe van de gewelddadige mens in stand houden doen ze niet, die soldaten. Hoe dan ook, niet alleen de patentpolitie zat ons nu op de hielen, maar ook het leger, en ik kan je wel vertellen: voor het leger is de gewelddadige mens niet alleen een mythe. De toestand van Melá was dusdanig, dat we besloten geen onnodige risico's te nemen en naar Rosa terug te gaan. De herberg is altijd een veilige plek geweest en hier konden we rustig op jouw komst wachten."

"Waarom is ze dan diezelfde nacht nog weggegaan? Vond ze me niet lief?"

"Ze vond jou juist de liefste van de hele wereld. Maar er was iets gebeurd waardoor ze hier niet langer kon blijven. Daarom is ze gegaan."

"Wat was er dan gebeurd, papa? Kreeg ze ruzie met jou of Rosa?"

"Nee, geen ruzie. Maar ik kan je nog niet vertellen wat er wel gebeurd is. Sorry, kleintje."

Rosita keek hem teleurgesteld aan, maar ze begreep dat Zito op dat moment verder niets meer los zou laten. Ze keerde terug naar Rosa's dagboek en Zito keerde terug naar het keukendeel, over zijn schouder roepend: "Je oma heeft meerdere dagboeken geschreven en er zijn ook gastenboeken van vele jaren geleden. Ze staan op zolder. Als je wilt, kun je heel ver in de tijd teruggaan."

De zolder van herberg De Kruising werd – zij het schaars – verlicht door een klein dakraam. In de stralen van de zon werden de zwermen van stofdeeltjes uitgelicht – daarbuiten bleven ze anoniem, maar wel voelbaar aanwezig, want Rosita, die op haar knieën tussen een verzameling dozen zat, voelde ze in haar neus kriebelen en moest er voortdurend van niezen. Haar oma had de dozen niet gedateerd en Rosita was druk bezig om de puzzel van de tijd op te lossen, want ze wilde de boeken in chronologische volgorde lezen. De staat van het karton gaf een indicatie van de oudheid van de doos. Links van haar stonden de meest gammele van de dozen. Rechts stonden nog niet gesorteerde dozen, een grote hutkoffer die was achtergelaten door een van de ontelbare gasten die de herberg hadden gepasseerd ("Kan ik u verblijden met de ballast van mijn verleden?" "Ja hoor, zet maar op zolder") en een oude hoedendoos met ansichtkaarten die eenvoudigweg waren geadresseerd aan 'De Kruising, lengtegraad X en breedtegraad Y' – meestal niet door de reguliere post bezorgd maar door medereizigers overhandigd. Rosita zuchtte om op adem te komen van een krachtige niesbui. Gedreven zette ze vervolgens haar werk voort, totdat Zito van beneden riep of ze trek had in warme wijn.

“Papa, waarom heeft oma de dozen niet op volgorde gezet?”

Ze zat op de bank gedruddeld (dat woord had ze zelf verzonnen toen ze op haar tweede aan Rosa en Zito probeerde uit te leggen dat ze zich gekoesterd en behaaglijk voelde) met Raadmaars op schoot.

“Je oma vond tijd niet zo belangrijk. Ze zei dat tijd als een zee was die over de ruimte golft en zo het landschap deed veranderen en dat het veranderde landschap de stroom van golven veranderde. Verleden, heden en toekomst, dat vond ze handige begrippen, maar wannéér iets precies plaatsvond of plaats zou vinden, vond ze minder interessant. De zee van tijd zou alle sporen van het verleden ooit uit het geheugen van de mensen wissen en dan golven over het landschap sturen die mensen voor ‘nieuw’ of ‘modern’ aanzagen, louter en alleen omdat ze het oude landschap vergeten waren. Wat vroeger was zou ooit weer worden, daar was ze van overtuigd. Als je de oude boeken leest, zul je veel herkennen van wat zich nu ook afspeelt. Sommige mensen noemen de evolutie een leerproces. Je oma niet. Je oma vond mensen hardleers en het enige substantiële wat veranderde waren de woorden die weergaven wat onveranderd bleef: machtsverschil. In sommige tijden werd machtsverschil verklaard vanuit fysieke of intellectuele macht; in andere tijden vanuit religieuze of politieke of economische macht. Dat was voor haar de rol van het heden: onderzoeken wat de specifieke verklaring van die tijd was en die verklaring weerleggen. Want dat was het andere tijdloze dat ze gevonden had: de reactie op het machtsverschil. Hóe mensen erop reageerden was heel verschillend: een gesprek met de machthebber aangaan en gewoon vragen om een kleiner machtsverschil; of, zoals je moeder en ik hebben gedaan,

je onttrekken aan de macht door je te onttrekken aan het oog van de machthebber; of, zoals veel mensen doen, je erbij neerleggen en er het beste van hopen; of, natuurlijk, maar dat doen maar weinigen, jezelf als machthebber aanwijzen. De wisselwerking tussen het machtsverschil en de reactie daarop was volgens je oma eeuwig en daarom maakte tijd niet zo veel uit voor haar, en ruimte ook niet. Sommige mensen hadden het over een al dan niet eeuwige klassenstrijd. Volgens je oma was dit onterecht. Het was volgens haar veel genuanceerder dan twee partijen die lijnrecht tegenover elkaar staan en elkaar bestrijden. Ze vond ook dat het niet specifiek aan 'klasse' was gebonden. Het ging niet altijd alleen maar over economische machtsverschillen – en ze vond ook dat die niet onoverkomelijk waren – maar wanneer mensen elkaar in de haren vlogen, dan was dat ook om politieke en godsdienstige meningsverschillen. Zelf had ze het over een taalstrijd, waarbij de winnaar mocht bepalen wat woorden betekenden en dus ook welke verklaring voor het machtsverschil dan legitiem was."

Zito stond op.

"Ga je mee dadels maken?"

Daar had Rosita geen verdere aansporing voor nodig. Ze zette Raadmaars op de grond en volgde haar vader naar het keukendeel.

An abstract painting featuring a textured background. The top half is a light green color, while the bottom half is a dark brown color. There are several red shapes, including a triangle on the left and a larger, irregular shape on the right. White lines and outlines define the boundaries of these shapes and other elements. The overall style is expressive and textured.

10

BWAZLAZORA 104

“Mijnheer, wat een overheerlijke dadels”, zei een van de gasten die avond aan tafel. Hij stak een tweede dadel in zijn mond en zuchtte met zijn ogen dicht: “Wát een traktatie.”

Rosita keek de man nieuwsgierig aan. Ze meende zich vaag te herinneren dat ze hem eerder had gezien, maar waar? En wat nog vreemder was, was dat de enige mensen die ze tot dan toe gezien had de gasten van de herberg waren – en die kwamen slechts één keer overnachten om daarna nooit meer terug te keren. Waarom kwam deze man haar dan zo bekend voor?

“Mijnheer, u staat in mijn land van herkomst – en ook, zo ik hoop, van terugkomst – bekend als een begenadigd poëet. Zou u mij en wellicht ook mijn tafelenoten nóg een traktatie willen geven en ons verblijden met één van uw gedichten?”

“Natuurlijk, waarde gast”, zei Zito en hij declameerde:

“Ik ben de hamer en het pikhouweel:
met mij graven mensen
- door lagen asfalt en beton -
in hun collectieve geheugen
tot ze de wind weer in hun haren voelen
en het gras weer tussen hun tenen.
Ze strekken hun armen
en ballen hun vuisten
en met hun hoofd in de nek
brullen ze hun woedende heimwee uit.”

“Prachtig, mijnheer! Een juweel! Niemand kan beter dan u uitdrukken dat mensen, als ze geen taal meer hebben, alleen kunnen brullen. Of zwijgen, natuurlijk, maar daar gaat uw gedicht blijkbaar niet over. Uit de grond van mijn hart dank ik u voor deze avond, die na zo'n feestelijke aanvang in mijn ogen niet meer stuk kan.”

En inderdaad: het wérd een gezellige avond waarbij veel gepraat, gedanst en gelachen werd tot laat en diep in de nacht.

De volgende ochtend vond Zito een enveloppe op de schouw van de haard, geadresseerd aan 'Zito; poëet'. Nieuwsgierig maakte hij de enveloppe open en begon te lezen. 'Rekening', las hij tot zijn ontsteltenis bovenaan. Zijn ogen vlogen over de brief. 'Ik', zo las hij, was geclaimd door een verfbedrijf en werd geleased aan leden van de Unie van Psychologen en van de Verenigde Filosofen. 'Ben' werd geclaimd door een sportschoenenfabrikant en werd geleased aan diezelfde leden. 'De' was in handen van een internationaal opererende bank en was vrijwel gratis – evenals 'en' en 'het'. 'Hamer' en 'pikhouweel' waren bezit van een grote keten in doe-het-zelfwinkels en de laatste werd geleased aan leden van de bergbeklimmersbond – tegen gereduceerd tarief bij een lidmaatschap van vijf jaar of langer.

Zito's ontsteltenis groeide bij elke regel die hij las en veranderde in woede, totdat hij zowat ontplofte toen hij las dat 'heimwee' en 'uit' eigendom waren van de Gemeenschap van Hotelhouders en dat dit eerste woord op laste van een hoge dwangsom absoluut verboden was voor eenieder die niet bij de Gemeenschap was aangesloten; 'uit' mocht gebruikt worden tegen het standaard voorzetseltarief zoals

dat bij de wet was vastgesteld. Zijn blik gleed naar het totaalbedrag onderaan de rechterkolom en even stond zijn hart stil. De boete was in één enkel gedicht opgelopen tot de waarde van de herberg. Hij hapte naar adem en toen Rosita naar beneden kwam, trof ze haar vader in overspannen toestand aan.

"Papa!" riep ze opgewonden terwijl ze op hem af rende. "Weet je nog die man van gisteren?"

Zito knikte, nauwelijks merkbaar.

"Ik dacht steeds dat ik hem ergens van kende, maar iedereen die ik zie, zie ik maar één keer. Toen schoot het me te binnen: oma's hoedendoos!"

Zito keek haar niet-begrijpend aan. Pas toen viel hem op dat Rosita met iets in haar hand stond te wapperen.

"Oma bewaarde ansichtkaarten in een hoedendoos op zolder. Vorige week, toen ik begon met het sorteren van de dozen, heb ik snel een blik geworpen in de hoedendoos. Bovenop vond ik deze kaart."

Verdoofd nam Zito de kaart aan. Hij keek recht in de ogen van de man van de avond tevoren. Boven het hoofd las hij: 'De nieuwe voorzitter van de Gemeenschap van Hotelhouders'; onder het hoofd stond: 'gaat de strijd aan met de patentenpiraterij'. Langzaam draaide hij de kaart om. In een handschrift dat hij maar al te goed kende was geschreven: "Hij komt eraan. Kijk uit. Bwazlazora."

Geschokt keek hij naar Rosita. In zijn geest ging hij jaren terug, naar de avond dat hij en Melá lachend geproost hadden op de stupiditeit van de taalpatenten.

“Melá,”

herhaalde hij prevelend het gedicht dat hij die avond voor haar had geschreven en dat alleen zij tweeën kenden,

“haar naam is sappig en zoet.
Ik zou erin willen bijten,
maar zodra ik haar naam in mijn mond neem,
moet ik ervoor betalen.”

Rosita keek hem niet-begrijpend en bezorgd aan, maar Zito ging onverstoord door:

“Daarom geef ik haar voor niets een naam
die het geluid maakt van als ik er al in gebeten heb
en het sap in mijn mond proef:
Bwazlazora.”

Toen sloot hij zijn ogen en viel zijn hoofd opzij. Rosita schoot toe en schudde hem hard door elkaar. Ze sloeg hem met tranen in haar ogen – “Papa! Papa!” – in zijn gezicht. Heel even kwam hij bij: “De strijd is begonnen. Voor de echt. De herberg is niet meer veilig.”
Toen sloot hij zijn ogen om ze nooit meer te openen.

De eerste tijd na Zito's begrafenis was Rosita door verdriet overmand. Omdat de herberg niet meer veilig was, bleven ook de reizigers weg.

Rosita was nog nooit alleen geweest. Ze slenterde verdoofd door de herberg en at en dronk bijna niets. Ze zweeg – tegen wie moest ze praten? Raadmaars? die zei toch nooit wat terug – en stopte toen ook met denken. Vele uren bracht ze door het keukenraam starend door, terwijl het beeld van de schommel in de wind op haar netvlies gegrift werd – zat ze daar nu gisteren of was het al vandaag? Of morgen? Ze verloor elk besef van tijd terwijl de dagen in elkaar vervloeiden.

Op een dag vond ze een brief op haar deurmat. Ze pakte hem op en zette hem op de schouw, om vervolgens bij het keukenraam verder te gaan met naar buiten staren. Drie dagen later zat ze in de schemering op de bank. Raadmaars sprong van de kast op de schouw om op de bank te landen en in die beweging viel de brief van de schouw op Rosita's schoot. Ze haalde haar schouders op in een gebaar van 'ach, waarom ook niet?', scheurde de enveloppe open en haalde er een krantenknipsel uit. Met gefronste wenkbrauwen begon ze te lezen:

Taalterroriste gedood

Gesponsord door Verenigde Taalbelangen Grootaandeelhouders

Taalterroriste Melá is gisteren bij een charge van een speciale commando-eenheid, belast met het opsporen van taalagressieve cellen, omgekomen. Zij werd tot drie maal toe gesommeerd haar mond te houden en zij weigerde drie maal om gehoor te geven aan dit bevel.

Hierop opende de eenheid vuur en doorzeefden de commando's Melá tot aan hun laatste kogel. "Dit soort terrorisme vraagt om harde maatregelen", was het commentaar van de bevelhebber. "Straks gaat iedereen zo maar wat roepen. Kan niet!"

Tranen prikten in Rosita's ogen tot ze haar tranen de vrije loop liet en hilde om Melá, de vrouw die ze nooit gekend had; om de man die haar zo lief had gehad en om de vrouw die haar in haar huis had binnengelaten. Ze hilde vier dagen lang en voelde verbaasd hoe de laatste druppel over haar wang gleeed. Ze trok haar neus op en stond op van de bank. Met de rug van haar hand veegde ze die laatste druppel weg. "Genoeg. Aan het werk", zei ze resoluut tegen Raadmaars, die verbaasd opkeek bij het horen van haar stemgeluid. De kat keek toe hoe ze alle dozen van de zolder naar beneden haalde, ze globaal op volgorde zette, op de bank ging zitten met het eerste boek en begon te lezen.

De eerste tijden van de herberg, daar vlóóg ze doorheen in een paar boeken die verhaalden van reizen door ruige streken, bergpassen en moerassen, reizen door steden, bergdorpen en badplaatsen. De reizigers van toen waren nieuwsgierig naar de wereld en vol bewondering over de schoonheid van hun planeet, of zochten familie op die vol avonturiersgeest naar elders waren vertrokken. Ze beschreven de landschappen en de mensen die ze hadden achtergelaten, onderweg waren tegengekomen en later hoopten aan te treffen. Er leken grote hiaten te zitten tussen de verslagen en daaruit maakte Rosita – terecht – op dat de herberg aan de wieg van zijn bestaan een weinig florierende onderneming was. Pas aan het einde van het derde boek leek daar voorzichtig verandering in te komen. Ze had zojuist een verhaal gelezen van iemand die op een hete zandstrook woonde, toen ze de pagina omsloeg en "Zeno's tijdperk" boven aan de pagina las. "Zeno's tijdperk". Ze staaarde naar de letters en realiseerde zich dat dit handschrift als

enige was overgebleven van wat Zeno met zijn handen had gemaakt. Ze streek met haar vingers over de letters en probeerde zich voor te stellen hoe een nog jonge Zeno op een avond bij kaarslicht deze eenvoudige regel had neergeschreven. Toen sloot ze het boek. Voor het eerst in lange tijd voelde ze de slaap aan haar oogleden rukken. Ze rekte zich uit, ging liggen en trok de deken over zich heen. De volgende dag zou ze verder lezen.

De weken die kwamen bracht Rosita grotendeels op de bank door. Ze stond alleen op om in het keukendeel wat te eten of te drinken te halen of om naar de badkamer te gaan. Ze las ("Vele groetjes en een prettige reis van iemand die uit een koud klimaat komt en wel eens met warme voeten wil gaan slapen") en las ("Een behouden reis en thuiskomst van iemand die even de muggen in haar land wil ontvluchten") en las ("Heerlijk gegeten hier! Super!"). Geleidelijk aan begon haar op te vallen dat er tussen deze luchtige boodschappen en vrolijke groeten van reizigers verhalen met een andere toon voorkwamen, een toon van vrees ("Ik kom uit een arm land, dat mijn dochter verlaten heeft om elders kansen te zoeken, maar ik heb niets meer van haar vernomen en ga haar nu zoeken, want ik vrees dat ze in handen van boeven terecht is gekomen"), een toon van hulpeloosheid ("In mijn land hangt bestaansveiligheid af van bezit en inkomen en ik heb beide niet; ik voel me onmachtig daar iets aan te doen en zoek veiligheid en iemand die voor me zorgt en erop toeziet dat ik elke dag te eten krijg" – "Is zij dit", vroeg Rosita zich met vage verwondering af), een toon van radeeloosheid ("We woonden in een dorpje aan de kust en ons huis stond

onder de palmbomen; we visten en plukten fruit en dat was alles. Toen kwamen er mannen met wapens naar ons dorp en die zeiden dat we onder een regering vielen en dat we ons tegen die regering verzet hadden. We konden kiezen: lopend ons land verlaten of liggend; we kozen voor het eerste”). Rosita las en las totdat ze haar polsen voelde branden. Met verkrampde vingers sloeg ze pagina na pagina om en las ze de verhalen van mensen die verdreven waren van hun eigen lengte- en breedtegraden, mensen die zelf te weinig te zeggen hadden en die bij De Kruising terecht kwamen om hun verhaal te vertellen. Na weken van lezen sloeg Rosita een nieuw boek open en las ze op de eerste pagina “Rosa’s tijdperk”. De verhalen die ze las werden treuriger en treuriger. Op het eind vertoonden de gastenboeken dezelfde hiaten als de eerste boeken van de herberg. Rosita wist dat dit niet was omdat er maar sporadisch gasten in de herberg waren – avond na avond was De Kruising vol met reizigers – maar omdat ze hun woorden niet durfden op te schrijven. Spreken durfden ze in die eerste tijd van de privatisering van het woord nog wel – gesproken taal was zo veel vloeibaarder dan de gestolde woorden van het schrift – totdat ook dat op een dag ophield en het grote zwijgen begon.

Rosita had alle boeken gelezen en teruggestopt in hun kartonnen dozen. Ze rekte zich uit en gaapte. De schemering was ingevallen en de herberg lag in een zee van stilte ergens in de verlaten omgeving. Ze stak een kaars aan en trok een fles wijn open. In gedachten nipte ze aan haar glas. De verhalen uit de boeken – de periode die men achteraf ‘modern’ noemde, de periode waarin men de voorgaande periode ‘pre’

ging noemen, de periode die daaropvolgend 'neo' werd genoemd en de periode die men 'post' had genoemd als dat woord niet al door De Posterijen in bezit was genomen – trokken aan haar geestesoog voorbij, totdat ze in slaap viel en de verhalen in haar dromen verder gingen.

The background is an abstract composition of organic, overlapping shapes in vibrant red, warm orange, and deep black. The colors are applied with a textured, painterly quality, creating a sense of depth and movement. The shapes are irregular and fluid, reminiscent of modernist or expressionist art.

11

Ze sliep lang. Tegen de schemering van de volgende dag werd ze wakker doordat Raadmaars haar gezicht likte. Ze stond op van de bank en liep naar de zolder. Daar, in de hoek, stond de hutkoffer waar Rosa haar eigen dagboeken in bewaarde. Rosita sleepte het lompe gevaarte de trap af.

Rosita las. Ze las 's ochtends, 's middags en 's avonds. Ze las over de kracht van 'dus' en voelde Rosa's woede. Ze las over de Gemeenschap van Hotelhouders en grinnikte om haar oma's listigheid op een ochtend lang geleden:

Vandaag ben ik 21 jaar en 18 dagen oud en mijn cadeau van vandaag is de oplossing van mijn probleem. Ik liep naar de terrassen van de dure hotels en vroeg aan de gasten of ze lekker hadden geslapen. Gestreeld door zoveel belangstelling en beleefd genoeg om naar mijn eigen nachtrust te vragen, zeiden ze: "Prima, dank u wel. En u?" Ik antwoordde dat ik slecht geslapen had omdat ik me zorgen maakte – en dat was ook zo, ik hād slecht geslapen omdat ik me zorgen maakte. Ik legde uit dat ik had gehoord dat mensen uit deze streek op onverklaarbare wijze waren verdwenen – en dat wás ook zo, want een aantal van mijn gasten was niet aangekomen bij mijn herberg terwijl ze hun komst wel aangekondigd hadden: "Niemand wist waar ze naartoe zijn gegaan en niemand zag hen ooit nog terug", besloot ik op fluisterton. "U maakt een geintje, mevrouw", zeiden ze met een stem vol ongeloof, maar ik hield vol: "Nee hoor! Waarom zou ik grapjes maken over het verdwijnen van mensen? Heeft u dan nog nooit van de grote verdwijn-

golf gehoord? Tienduizenden mensen vragen zich in wanhoop af waar hun vader, moeder, broer, zus, zoon, dochter, geliefde is. Ik heb gehoord dat die grote verdwijngolf nu deze kant op komt, want hier zitten ook mensen die graag zeggen wat ze willen. Mag ik u eens vragen: praat u graag onbelemmerd?" "Eh, ja", zeiden ze dan voorzichtig. "Welnu, u bent rijk, machtig, en kletst graag. U heeft vast vrienden in soortgelijke kringen?" Instemmend geknik. "Dan kan het u toch niet verbazen dat uw rijke en machtige vrienden ook rijker en machtiger willen worden. En waar gekletst wordt, vallen namen. En waar namen vallen, denken mensen aan de rijkdom en macht die bij die namen horen. Het zou zo maar kunnen dat één van uw rijke en machtige vrienden en vriendinnen uw naam, rijkdom en macht hoog boven aan het verlanglijstje heeft staan, u hier aan het diner uitnodigt en tja, wie weet wat er dan gebeurt. Zegt u eens, heeft u voor vanavond al een uitnodiging?" Als ze tegen die tijd hun koffers nog niet gepakt hadden, antwoordden ze: "Eh ja, met een zakenvriend", of: "Eh ja, met de familie van mijn dochters verloofde", of: "Eh ja, met een collega politicus." "En hoe goed ként u deze mensen nou werkelijk?" Zelfs de meest ongelovige of standvastige sprong hier op om spoorlags te vertrekken. Binnen een dag was iedereen met klasse en status weg. De terrassen werden leger en leger – er verdwenen daadwerkelijk mensen om onverklaarbare redenen; ik kon de lege plekken zo aanwijzen waar kort tevoren nog iemand had zitten ontbijten.

Het was heel gemakkelijk. Rijkdom hangt samen met macht en macht hangt samen met angst en onrust. Deze mensen begrijpen de taal van angst en onrust, want ze gebruiken die taal elke dag. Ze zijn er rijk en

mchtig mee geworden. Zodra ze weten waartoe ze zelf in staat zijn, begrijpen ze wat hun soortgenoten allemaal kunnen. Het zou me niets verbazen als er vandaag mensen tussen zaten die zelf bij de grote verdwijngolf achter de schermen betrokken waren. Waarom zouden hun gelijken niet tot zoiets in staat zijn? Ze konden het immers zelf en ze waren tenslotte niet voor niets elkaars gelijken. Taal is een belangrijk wapen: het realiseert het sociale leven door het enkel te beschrijven en uit te spreken.

Na thuiskomst lag het bundeltje nog steeds op mijn stoep. Mijn tweede cadeau van vandaag: het meisje dat Zito 'Melá' heeft genoemd.

Bij het lezen van de laatste regels sloeg Rosita het dagboek dicht met haar vinger op de pagina waar ze gebleven was. Ze dacht even met gesloten ogen terug aan de dag dat ze het krantenbericht had gelezen, en aan de natte dagen die volgden. Toen sloeg ze het boek weer open en las ze verder, over 'Niet onze schuld! Sorry!', over de gesprekken die Rosa met Zito en Melá had gevoerd (ze lachte om "Kijk, ik ben een prinses, want ik heb een prins genaaid!") en over de nacht dat ze geboren werd:

Vandaag ben ik 35 jaar, 2 maanden en één week precies en mijn cadeau van vandaag is mijn kleindochter Rosita. Een wolk van een baby, mijn hart smolt ter plekke. Maar mijn hart werd snel daarna weer ijs. Na jaren niets van zich te hebben laten horen, stond Chave, die schaamteloze losbol, kort na Rosita's geboorte op de deur te bonzen. Ik liet hem binnen op mijn slaapkamer en daar stond hij dan, vol opge-

wonden triomf. "Ik moet je wat leuk vertellen", zei hij, grijnzend van oor tot oor. Tot mijn grote ongeloof deed hij uit de doeken hoe hij degenewas geweest die op een dag wakker werd met een briljant idee, een idee dat later uit zou lopen tot de totale privatisering van het woord – en tot het grote zwijgen. Die ellendeling! En dat allemaal, zo zei hij, om mij terug te pakken! Maar dat was nog niet alles! Hij had nog meer te onthullen en zei dat Zito en Melá wellicht ook belangstelling zouden hebben voor zijn verhaal, dus vroeg ik hen erbij te komen en met Rosita in haar armen stapte Melá samen met Zito mijn slaapkamer binnen. Chave begon te vertellen hoe hij meteen na mijn afwijzing van zijn genereuze aanbod om met mij te trouwen al op wraak had gezonnen. Hij was bij de rode feeks blijven wonen – tot aan haar dood – en had samen met haar een plan bedacht. Avond na avond ging Chave uit en avond na avond gaf de rode feeks met een felle ruk van haar hoofd te kennen dat het meisje dat hij meebracht niet geschikt was. Totdat Chave een meisje naar de feeks bracht dat haar goedkeuring kon wegdragen: ze leek als twee druppels water op mij en kwam uit een land waar iedereen vond dat alles altijd groter kon. Na lang zoeken had Chave dan eindelijk het meisje gevonden dat hij zocht: de dochter van haar en van de praatjesmaker. De feeks en haar zoon verleidden haar tot vriendschap, vertrouwen en liefde. Dit alles leidde tot een zwangerschap en een geboorte, waarna ze haar de baby van de borst rukten en haar op straat smeten. "Die baby, lieve Rosa", vervolgde hij zijn afschuwelijke relaas, "heb ik op jouw stoep gelegd, want, lieve Rosa, ik wist hoe graag jij mijn kinderen in je eentje grootbracht. En het doet me bijzonder veel genoegen om te zien hoe goed het kind van je half-

zusje – jij, Melá – het kon vinden met haar neefje en halfbroertje – jij Zito.” Hij schaterde het gewoon uit! Hij stond te springen van plezier en zei dat hij niet wist met welke wraak hij het meest verguld was. We stonden sprakeloos. Toen barste Melá los in een scheldpartij (“Hufter! Klootzak!”) en ontstond er een gevecht en klonk er een knal. Iemand van ons had het jachtgeweer van mijn opa uit de linnenkast gehaald en Chave lag dood op de grond in een grote plas bloed.

Rosita hilde mee met het verdriet van haar familie en liet de strekking van Chave’s verhaal tot zich doordringen. Geschokt liet ze Rosa’s dagboek vallen.

Wederom werd ze wakker omdat Raadmaars haar in het gezicht leberde. Het schuurpapier tongetje van de kat kriebelde haar wakker. Rosita stond op om koffie te maken. Ze ging aan tafel zitten en keek vol afgrijzen naar het boek dat naast de bank was gevallen. Ze had gisteravond nog het einde van haar geboortenacht gelezen.

Rosa, Zito en Melá hadden het lijk van Chave eerst onder Rosa’s bed verstopt. Vervolgens hadden ze overlegd wat ze zouden doen. De rode feeks was al lang dood, dus die zou haar zoon niet missen. Verdere familie – afgezien van Zito en Melá – had hij niet. Vrienden en geliefden? Als die er al waren, hadden ze geen geld om over Chave’s verdwijning te spreken – dankzij diezelfde Chave waren woorden kostbaar en sommige woorden zelfs onbetaalbaar; zo was ‘verdwijning’, nadat de Gemeenschap van Hotelhouders Rosa’s list had gereconstrueerd

op voordracht van diezelfde gemeenschap door sommige regeringen geclaimd en niet te gebruiken op straffe van – ehm – verdwijning. Zijn werk? Werkte Chave nog? Dat wisten ze niet met zekerheid te zeggen. Hij was nog te jong voor zijn pensioen, maar misschien had het briljante idee waarmee hij op een ochtend wakker werd hem wel zo rijk gemaakt, dat hij voortijdig kon stoppen met zijn werk bij De Posterijen. Dat lag voor de hand – Chave had nooit tekenen van werkijsver vertoond – en dus besloten ze het risico te nemen en ervan uit te gaan dat niemand Chave zou missen, zij zelf niet in de laatste plaats! Mocht iemand ooit met vragen komen, zo besloten ze, dan zouden ze niets zeggen over deze tragische nacht van onthullingen. Ook het dagboek onthulde niet wie het fatale schot gelost had.

Zito en Melá keken elkaar aan. Nu de praktische problemen opgelost waren – de geheimhouding was afgesproken – begrepen ze dat dit hun laatste ogenblikken samen waren. Rosa liet hen alleen en huilend namen ze afscheid van elkaar. Met betraande ogen gaf Melá Rosita een laatste kus en voor zonsopgang was ze verdwenen. Zodra ook de gasten weg waren, begroeven Rosa en Zito Chave onder de linde.

Rosita keek naar het boek en kwam overeind van de tafel.

“Mijn ouders waren broer en zus, Raadmaars. En dat niet alleen: ze waren ook neef en nicht. Hier houdt het op. Je kijkt naar het einde van de familielijjn. Ik ben de laatste. Na mij zal niemand de herberg erven. Chave heeft het bloed vergiftigd en ik ben daar het levend bewijs van.” Moedeloos zakte ze neer op de bank. Ze dacht na over de analyses

van Rosa, over de symboliek van Zito en over de moed van Melá. Ze dacht na over de toekomst van de herberg en over het verleden van de herberg. Hoeveel reizigers waren hier niet een nacht tot rust gekomen en hoeveel van hen hadden niet hun woorden en ideeën, hun souvenirs en herinneringen achtergelaten? Toevertrouwd? Betekende het einde van de herberg ook de vergetelheid van de duizenden geschiedenissen die hier verteld en geschreven waren? Herberg De Kruising, die zo uitdrukkelijk synoniem was geweest aan spreken, zou diezelfde herberg het synoniem worden van zwijgen? Raadmaars sprong op schoot en begon luid te spinnen zodra ze het beest verstrooid over het kopje begon te aaien. Rosa zag De Kruising als één samengebalde brok menselijke historie. De herberg lag niet alleen op de Xde lengte- en de Yde breedtegraad, maar was ook het kruispunt van de levenswandel van duizenden. Mensen hadden op hun reizen de moeite genomen om naar de herberg te komen om, vaak ten koste van een enorme omweg, voor één nacht hun levensverhalen te delen met anderen, aan tafel en in de boeken.

“Die levensverhalen mogen niet verloren gaan”, sprak Rosita resoluut tegen Raadmaars. “Als mensen niet meer naar de herberg komen, dan komt de herberg maar naar hen. De waarde van de herberg mag niet verloren gaan.”

De kat was het met haar eens.

Die dag nog ruimde Rosita de herberg op. Ze bracht de dozen met boeken terug naar de zolder, sleepte de hutkoffer de trap op en droeg de hoedendoos naar boven. Toen pakte ze een paar spullen in een tas en

liep met Raadmaars op de arm naar buiten. Ze trok de deur van de herberg achter zich dicht en begon te lopen.

De volgende ochtend vond iemand een brief op de deurmat. Ze kreeg zelden post, want schrijven was duur. En vreemd genoeg bevatte de enveloppe geen van de gebruikelijke tekenen die duidelijk maakten dat aan alle geldelijke verplichtingen was voldaan – geen zegels, geen stempels van de patentpolitie: alles wees erop dat dit een illegale brief was. Opgewonden maakte ze de enveloppe open en verbaasd las ze een verhaal over een kabouter die op een dag verliefd werd op een eekhoorn en het beest met noten probeerde het hof te maken; totdat de eekhoorn – die al die aandacht verkeerd interpreteerde – de hele winter verdween en de kabouter eerst gek werd van jaloezie en vervolgens verliefd werd op een bosvaren. Ze begon te lachen over zo veel onzin en liet haar man, die verbaasd op haar geschater was afgekomen, het verhaal lezen. Ook hij moest lachen om de kabouter en samen gierden ze het uit. Toen ze enigszins bedaard waren, zochten ze naar de afzender die zo brutaal was geweest om zonder te betalen gebruik te maken van woorden. Ze vonden alleen onder aan de brief: "Bwazlazora".

De volgende dag vond iemand anders een brief op de deurmat. En de dag daarop vond weer iemand anders een brief. In korte tijd ontstond grote opwinding: iemand schreef illegale brieven! En niet zo maar illegale brieven, nee: het waren illegale brieven met onzinnige verhalen die de lezers onbedaarlijk lieten lachen. Niemand lichtte de patentpolitie

in, want iedereen gunde de ander een kans om weer eens te lachen om een onzinnig verhaal. De merkbare opwinding ontging het gezag echter niet. Huiszoekingen en ondervragingen leverden niets op, hoe intensief ze ook uitgevoerd werden: het zwijgen ging de mensen gemakkelijk af en hier zweggen ze graag over.

“Bwazlazora” ging als een fluistering rond en kreeg een ongedefinieerde betekenis waar hoop in doorklonk, humor en herkenning.

Vele jaren zwierf Rosita – eerst met Raadmaars aan haar zijde, later alleen – over de aarde, totdat ze op een dag niet meer wakker werd.

De volgende ochtend viel er een brief bij iemand op de deurmat.

Ze zagen de linde het eerst, wandelend over de Xde lengtegraad. Pas toen ze dichterbij kwamen, zagen ze dat de linde een klein gebouw overschaduwde. Ze hadden lang gelopen en waren blij met de welkome beschutting en legden zich te ruste. Toen ze verkwikt wakker werden, keken ze elkaar aan. “Zullen we blijven?” vroeg hij. “Ja”, antwoordde hij, “laten we er een herberg van maken.”

NAWOORD

Dit sprookje schreef ik in 2003 tijdens een lange reis door Latijns Amerika. Ik had net een onderzoek afgerond naar actief burgerschap in Europa, een onderzoek waarin de legitimiteit van macht en de moraliteit van activisme als centrale vraagstukken naar voren bleken te komen. Waar de zittende macht specifieke vormen van 'actief burgerschap' als instructie probeerde op te leggen, was het voor de mensen die zich inzetten voor maatschappelijke vraagstukken een praktijk die zij naar eigen inzicht en met anderen inrichten, en wel zo dat zij vaak buiten die instructies om of er zelfs tegenin gingen.

Taal speelde hierin een belangrijke rol: het recht en de macht om de wereld en de mens daarin te definiëren, en de vrijheid om aan definities andere invullingen te geven. Bronnen die voor mijn onderzoek relevant waren, stutten ook de logica van dit sprookje. Dat waren Rodney Barker's *Legitimising Identities. The Self-Presentation of Rulers and Subjects* (2001, Cambridge University Press), Jean Baudrillard's *In de schaduw van de zwijgende meerderheid* (1986, SUA), Manuel Castells' *The Power of Identity* (1997, Blackwell), Naomi Klein's *No Logo* (2002, Lemniscaat), Robin Lakoff Tolmach's *The Language War* (2001, University of California Press), George Lakoff & Johnson's *Metaphors we live by* (1980, University of Chicago Press), Jeremy Rifkin's *The Age of Access. How the Shift from Ownership to Access is Transforming Modern Life* (2000, Penguin Books) en Julie Stephens' *Anti-Disciplinary protest. Sixties Radicalism and Postmodernism* (1998, Cambridge University Press).

Ik begon aan dit sprookje toen we de Braziliaanse stad Porto Alegre verlieten, geïnspireerd als ik was door het World Social Forum dat we daar bezocht hadden. Mijn onderzoek toen en beleving daar vielen samen in een creatieve energie die met mijn kennis van taal en samenleving, eigenlijk van "het verhaal" dus, via mijn schrijven een uitweg vond.

Ik wil graag een aantal mensen bedanken. Op de eerste plaats mijn ouders en zus, van wie ik door hun nabijheid onvermijdelijk het een en ander aan inspiratie heb opgedaan, al was het maar omdat autoriteit en anarchisme altijd aanwezig waren en dus steeds in liefdevol verband om een balans vroegen, ook al was die spannend, tijdelijk en fragiel. Op de tweede plaats de eigenzinnige onderzoekers van Campus Orleon, die samen met mij voortborduren op de thema's die ook in dit sprookje naar voren komen. Dat die thema's nog steeds actueel blijkt bijna dagelijks en dat wij samen aan antwoorden werken door ze zichtbaar te maken en er mensen omheen te mobiliseren, vind ik erg waardevol en blijft me inspireren. De privatisering van taal lijkt vergezocht, maar dat een bekend automeerk met succes het recht op de letter 'Q' voor een serie van haar modellen heeft weten te claimen, geeft te denken, net als het trademarken van 'South Africa, 2010'. Ik hou van taal. Ik zou er niet aan moeten denken dat taal uit mijn dagelijkse doen zou verdwijnen. Het is me dan ook een lief ding waard om de vrijheid van taal te behouden.

Ik draag dit sprookje op aan iedereen die z'n stem gebruikt, aan de spirit van Porto Alegre in het algemeen en aan Cláudio en Silvia, mijn aldaar gevonden vrienden voor het leven, in het bijzonder, en aan mijn geliefde Floris, met wie ik ooit een avontuur aanging dat hoop ik nog lang voort zal duren.

Nijmegen, 2014

COLOFON

ISBN 978-94-91862-02-1

NUR 334

© Floor Basten, Nijmegen

Fotografie: Floris de Laat, Floor Basten en Elsbeth Volker

Grafisch ontwerp: Elsbeth Volker, Afdeling Kunstjes, Deventer

Uitgever: Campus Orleon

Telefoon: 0031 6 25 57 59 57

Email: info@campusorleon.nl

Internet: www.campusorleon.nl

BWAZLAZORA 130